

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

katedra primární pedagogiky

Komunikace rodiny a školy na 1. stupni základní školy v současnosti

**Communication between a family and a school directed to the
contemporary elementary schools**

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Tereza Krčmářová, Ph.D.

Autor diplomové práce: Kateřina Rychterová

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Forma studia: kombinovaná

Diplomová práce dokončena: červen, 2014

Anotace: Diplomová práce se zaměří na komunikaci mezi školou a rodinami žáků na 1.stupni základních škol v celkovém náhledu a s přihlédnutím k jejím podobám a možnostem při použití slovního hodnocení. V praktické části bude výzkum zaměřen na specifika komunikace s nespolupracujícími a neúplnými rodinami. Ve vybrané třídě bude zkoumána také současná úroveň slovního hodnocení a možnosti jeho zlepšení a zefektivnění. Hlavní použitou metodou bude dotazník.

Klíčová slova: komunikace, rodina, škola, třída, hodnocení, žák, učitel

Annotation: The topic of the thesis is the communication between a school and a family directed to the contemporary elementary schools. The theoretical part is focused on a communication, a school and a family in a general view. The practical part describes the executed research conceived in the selected class and the teacher as well as the questionnaire compiled for this purpose. The conclusions from this thesis can help the beginning teachers in communication with parents.

Keywords: Communication, family, school, classroom, evaluation, pupil, teacher

Abstrakt

Cílem této práce je zjistit, zda komunikace s neúplnou/“nespolupracující“ rodinou je z pohledu učitelů náročnější. Jaké mohou být problémy v komunikaci s rodinou žáka, jak jim lze předcházet, popřípadě je řešit. Ve druhé části zjistit, jaký vliv má na vzájemnou komunikaci učitele a zákonného zástupce hodnocení žáka formou slovního hodnocení. Úkolem je navrhnout možné strategie vzájemné komunikace s rodiči dětí na 1. stupni základní školy.

V řešení bylo použito dotazníkového šetření rodičů a rozhovorů s učiteli.

Provedeným výzkumem jsem zjistila, že na sledované škole se téměř 100% učitelů setkává s rodiči problémovými/“nespolupracujícími“. Slovní hodnocení má podle výsledků šetření na vzájemnou komunikaci vliv a to především kladný. Zároveň motivuje žáka k lepším výsledkům. Na základě zjištění výsledků mohou učitelé dále zlepšovat vztahy mezi rodinou a školou, popřípadě více zapojovat slovní hodnocení, které komunikaci mezi oběma stranami zlepšuje. Hlavním výsledkem je získání značky „Rodiče vítáni“.

Abstract

The aim of this work is to determine whether communication with incomplete/"uncooperative" family is from the perspective of teachers more difficult. What problems may be in communication with the family of the student, how can they be prevented, where necessary, to deal with. In the second part to find out what kind of impact it has on the mutual communication of the teacher and the legal representative the pupil evaluation in the form of the word guest. The task is to suggest possible strategies for mutual communication with parents of children at 1. level of primary school. In the solution a questionnaire survey and interviews with teachers and parents was used. Carried out research, I discovered that at the aimed school is almost 100% of teachers meets with problem/"non-cooperating" parents. Verbal evaluation of the results of an investigation has the mainly positive influence to the communication. At the same time, motivates the student to better outcomes. On the basis of the findings of the results, teachers can further improve the relations between family and school, or more

involved verbal evaluation, which improves communication between the two parties.
The main result is to obtain the symbol „The parents welcome“.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Komunikace rodičů a školy na 1. stupni základní školy v současnosti vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce PhDr. Terezy Krčmářové, Ph.D. samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby tato diplomová práce byla trvale uložena v databázi Theses.

V Praze dne .....

Podpis: .....

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Tereze Krčmářové, Ph. D. za cenné rady, vstřícnost a čas, který vždy ochotně věnovala mé diplomové práci.

Děkuji též mojí rodině za trpělivost a kolegyním a kolegům za jejich cenné rady a ochotu při realizaci výzkumu. Velký dík patří mým žákům a jejich rodičům, kteří mě vždy podporovali a umožnili mi též tuto práci napsat.

Obsah

Úvod	3
1 Rodina.....	5
1.1 Pojem rodina	5
1.2 Typy rodiny.....	6
1.2.1 Rodina neúplná a problémová (nespolupracující)	6
2 Komunikace	12
2.1 Definice komunikace	12
2.2 Pedagogická komunikace.....	13
2.2.1 Účastníci pedagogické komunikace	14
2.2.2 Komunikace s nespolutracující a neúplnou rodinou	15
3 Hodnocení.....	17
3.1 Pojem hodnocení.....	17
3.2 Typy hodnocení	18
3.3 Formy hodnocení.....	19
3.4 Funkce hodnocení	22
3.5 Obsah sdělení	24
3.5.1 Spravedlnost a chyby hodnocení	24
3.5.2 Kritéria.....	25
3.6 Sebehodnocení.....	26
3.6.1 Předpoklady pro rozvoj sebehodnocení.....	26
3.7 Informace	27
4 Vymezení problému, cíle a organizace výzkumu	29
4.1 Vymezení problému.....	29
4.2 Úkol a cíle praktické části.....	29

4.3	Organizace výzkumu	30
4.3.1	Vyhodnocování dat	31
4.4	Výzkumný vzorek.....	32
4.5	Výsledky výzkumu a jejich interpretace.....	36
4.5.1	Dotazování a rozhovory s učiteli.....	36
4.5.2	Otázky pro rozhovor – vyhodnocení.....	44
4.5.3	Dotazování rodičů	62
5	Výsledky šetření.....	69
5.1	Komunikace.....	69
5.2	Slovní hodnocení	71
6	Závěr.....	73
	Použitá literatura	75
	Přílohy	78

Úvod

Tématem mé diplomové práce je **Komunikace rodiny a školy na 1. stupni základní školy v současnosti**. Motivací byla stále rostoucí nutnost navázat komunikaci s „nespolupracující“ rodinou. Z vlastní praxe vím, jak je to těžké. Někteří rodiče se o komunikaci nesnaží, některým je nepříjemná nebo naopak, pro některé je komunikace se školou či samotným učitelem náhradou za nedostačující komunikaci v rodině.

Komunikace je pro život ve společnosti důležitá. Stejně důležitá je pro dítě rodina a škola. Komunikaci mezi zákonnými zástupci a školou (vyučujícími) může ovlivňovat i to, jaký prospěch dítě má. Mnohdy se tato skutečnost projeví i obráceně – tj. vzájemná komunikace ovlivňuje prospěch dítěte. Vztahy rodiny a školy můžeme tedy označit za místo, ve kterém na sebe působí mnoho různých vlivů a vztahů.

Cílem teoretické části je objasnění a přiblížení: funkcí a typů rodiny, komunikace se školou v závislosti na typu rodiny a v neposlední řadě slovního hodnocení jako možnosti komunikace. Vytýčené cíle souhlasí s obsahem práce.

Práci jsem rozdělila do dvou částí. V první části se budu věnovat rodině. Vymežím jednotlivé pojmy týkající se tohoto tématu, jednotlivé typy rodin a jejich funkce. Dotknu se rodin neúplných, nespolutracujících. Zvažuji důvody jejich vzniku. Druhá část se zaměřuje na komunikaci. Její jednotlivé typy, možnosti využití v pedagogické praxi ve vztahu učitel – žák, učitel – rodič. Snažím se zde zhodnotit možnosti komunikace s nespolutracující a neúplnou rodinou, které dokládá výsledky výzkumu v části praktické. Třetí teoretická část diplomové práce je věnována hodnocení. Jeho jednotlivým druhům, úskalím slovní verze. Možnostem jednotlivých funkcí. Dotýká se i sebehodnocení žáka a následnému způsobu informování rodičů.

Velkou část tvoří část praktická, jež je zaměřena na vyhodnocení dotazníkového šetření, které bylo vedeno na jedné ze základních škol okresu Praha – západ. Na možnost vzájemné komunikace z řad učitelů vůči zákonným zástupcům. Cílem je zjistit, zda komunikace s neúplnou/“nespolupracující“ rodinou je z pohledu

učitelů na dané škole náročnější. Jaké mohou být problémy v komunikaci s rodinou žáka a jak jim lze předcházet, popřípadě je řešit.

Na komunikaci navazují zkoumáním a vyhodnocením úrovně slovního hodnocení ve vybrané třídě. Cílem je zjistit, jaký vliv má na vzájemnou komunikaci učitele a zákonného zástupce forma slovního hodnocení. Vzhledem k tomu, že jsem si ke svému výzkumu vybrala konkrétní školu, nesnažím se vyvozovat všeobecně platné závěry. Jde mi spíše o to, zjistit, jak současnou vzájemnou komunikaci vyhodnotit a zdokonalit případné nedostatky ze strany školy.

V závěru práce se pokusím vyhodnotit a porovnat dosavadní šetření z teoretické části s výsledky v části praktické.

1 Rodina

Budeme-li se zabývat spoluprací rodiny a školy, musíme se nejprve zaměřit na samotné prostředí rodiny. „*Rodina bývá považována za základní sociální jednotku společnosti.*“ (VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*, 2007. s. 323). Hlavním úkolem dnešní rodiny je především emoční zázemí, intimita a vzájemná solidarita. „*Rodina je základním životním prostředím dítěte.*“ (HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*, 2000. s. 135). Každý si zřejmě ale představíme svoji vlastní rodinu, která má pro nás ten nejdůležitější význam. V současnosti stejně jako v minulých letech hraje ve vztahu v rodině velkou roli láska, společné problémy, empatie, poskytování podpory atd. Naopak rodina ztrácí mnoho svých dřívějších funkcí. Mění se celková struktura rodiny. Rodiče nemusí být sezdání, klesá počet dětí v rodině, omezuje se několika generační společné soužití. Rodičem se stávají lidé ve vyšším věku a náročnost současné doby zamezuje některým rodičům trávit společný čas s dětmi.

1.1 Pojem rodina

Definovat pojem rodina je velmi těžké. Dosáhnout jednotné a obecně platné definice je téměř nemožné. Dle Kramera (in Sobotková, 1980) je vymezena takto: Rodina je skupina lidí, která má společnou historii, současnost a budoucí očekávání. Dle Matouška (2010) se jedná o příbuzenství, jež vznikne sňatkem nebo narozením vlastních dětí. Tuto definici ale udává jako velmi úzkou. V současnosti by se dalo „*než o rodině mluvit o rodinném soužití*“ (MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*, 2009. s. 13). Podle Psychologického slovníku (2009, s. 512) je rodina „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí*“. Z psychologického hlediska můžeme rodinu charakterizovat jako „*jako něco hlubšího a podstatnějšího, co navenek není zjevné a uchopitelné, ale co je nepochybně méně reálné a významné.*“ (MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*, 1986. s. 22-23). Nakonečný ve své knize Sociální psychologie uvádí rodinu jako charakteristickou primární malou skupinu, která tvoří důležitý „*stavební kámen*“ lidské společnosti. V Pedagogickém slovníku (2001, s.

202) se dočteme o rodině jako nejstarší společenské instituci. Je tvořena jedinci, které spojuje pokrevní svazek.

1.2 Typy rodiny

Nejběžnějším modelem rodiny je rodina nukleární. Dle Nakonečného (1999) se jedná o manželský pár s dětmi. V Pedagogickém slovníku (2001) můžeme najít, že nukleární rodinu tvoří oba rodiče a děti. Dále se zde dočteme, že rodinné typy zahrnují nejen rodinu vlastní a úplnou, ale i neúplnou, nevlastní a náhradní.

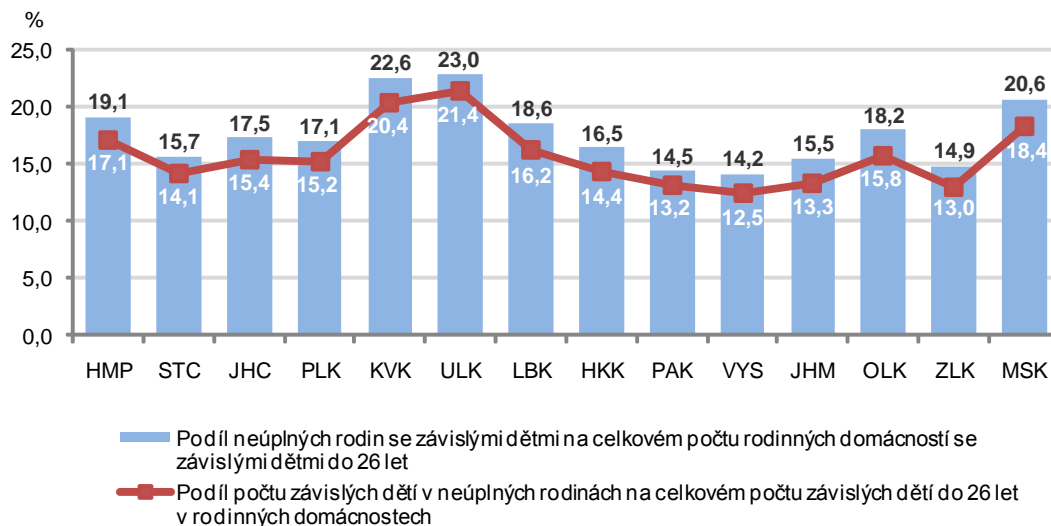
Psychologický slovník (2009) nám nabízí rodinu funkční, málopočetnou, nukleární, primární a širší (velkorodinu). Helus (2006, s.137) rozděluje rodinu na nukleární (jádrovou), manželskou (otec a matka), dvougenerační (otec, matka a děti), intimně vztahovou (funguje jako soukromý faktor), privátní individualizace (současná rodina) – vývoj jedince jako svébytné osobnosti a vymanění se z tradic a zvyků. Dalším typem rodiny je rodina neúplná.

1.2.1 Rodina neúplná a problémová (nespolupracující)

Ne všechny rodiny jsou stabilní a funkční. V důsledku stále rostoucí ekonomické krize se v současné době musí mnoho rodičů potýkat s různými jevy, jako je např. nezaměstnanost, samotná krize rodiny (rozvod,...), krize hodnot. Někteří rodiče se potýkají s existenčními problémy. Důsledkem všech těchto jevů je mnohdy rozkol v rodině a její následný rozpad. Vznikají tak rodiny neúplné či doplněné, v některých případech nespolutracující s okolím. Na struktuře rodinných domácností se v posledních dvaceti letech velmi projevil demografický a sociálně - ekonomický vývoj. Dle ČSÚ (2012) je vysoký podíl neúplných rodin na severozápadě Čech a severní Moravě. O nespolutracujících rodinách se často mluví ve spojení s rodinami romského původu. V některých případech je to spíše předsudek než realita.

Obrázek 1

Podíl neúplných rodinných domácností se závisými dětmi a podíl počtu dětí v těchto domácnostech v jednotlivých krajích (průměr let 2008-2012)

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

1.2.1.1 Neúplná rodina

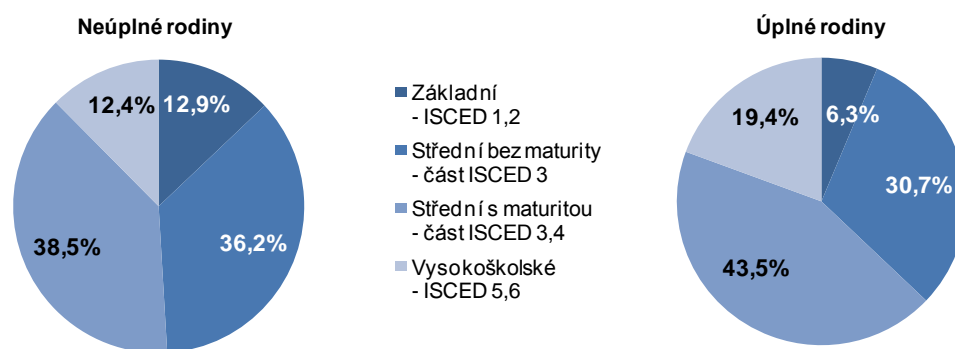
O neúplné rodině hovoříme již od pravěku. Neúplné rodiny mohou vznikat rozvodem, rozchodem, ovdověním. Dle Matějčka (1986) se jedná o rodinu s jedním rodičem a dítětem (dětmi). Rodiny s jedním rodičem činí dle Sobotkové (2001) z 90% matka s dětmi a z 10% otcové s dětmi, V USA je to jedna rodina ze čtyř. O neúplné rodině hovoří i Helus (2006) ve své knize Sociální psychologie pro pedagogy uvádí, že: „O neúplné rodině hovoříme tehdy, když chybí otec nebo matka“ (HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*, 2006, s. 170). Podobně o neúplné rodině hovoří ve své publikaci Šťastná (2009). Neúplnou rodinu označuje jako rodinu, která je tvořena jedním z rodičů a jeho nezletilým dítětem. Hovoříme též o neúplnosti skryté, a to ve chvíli, kdy jeden z rodičů neplní své rodičovské povinnosti. Zaměřuje se sám na sebe a své potřeby. Takováto neúplnost pak mnohdy vede k napjatým rodinným vztahům. Dítě se pak snaží různými projevy rodiče vyprovokovat k aktivitě. „Jeden z rodičů „jakoby“ nebyl přítomen....“ (STODŮLKOVÁ, E., ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika*

pro střední školy, 2011, s. 129). De Singly (1999) zahrnuje do neúplné rodiny svobodné matky, vdovy i rozvedené ženy s dětmi. V Pedagogice pro střední školy (2011) se uvádí, že rodina neúplná je taková rodina, ve které chybí jeden z rodičů.

Odchodem matky či otce od rodiny vznikají rodiny neúplné. V 90. letech 20. století žilo v České republice v neúplné rodině každé páté dítě. V současnosti žije v neúplných rodinách na 350 000 dětí. Což znamená, že takovýchto domácností je, dle výběrového šetření ČSÚ z roku 2012, zhruba 18%. V takovýchto rodinách tvoří matky se základním vzděláním 12,9%, což je zhruba dvojnásobek než v rodinách úplných, viz obrázek č. 2.

Obrázek 2

Stupeň vzdělání matek s dětmi do 15 let v rodinných domácnostech (průměr let 2008-2012)

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

Na pomoc neúplným rodinám byla zřízena Asociace neúplných rodin. Tato organizace se snaží pomáhat matkám či otcům s nastalými problémy.

Jak již bylo zmíněno, s neúplnou rodinou se můžeme setkat v průběhu celé historie. Postupem času se způsob jejího vzniku měnil. I v minulosti byly neúplné rodiny zastoupeny. Důvodem vzniku však byla velká úmrtnost.

Neúplná rodina může vzniknout několika způsoby.

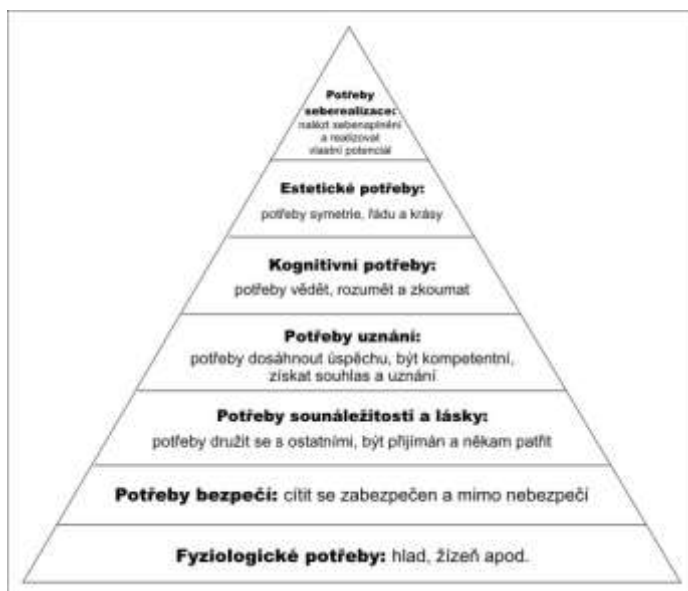
1. Úplná rodina nevznikne – v tomto případě zůstává svobodná matka sama se svým dítětem.

2. Úplná rodina dočasně nebo trvale neplní svoji funkci – tj. jeden z rodičů je z různých důvodů mimo rodinu.

3. Zánik úplné rodiny – smrt jednoho z rodičů, rozchod, rozvod.

V současnosti vzniká neúplná rodina nejčastěji rozvodem rodičů. V evropském kontextu je ČR v popředí tabulek rozvodovosti společně s Velkou Británií a skandinávskými zeměmi. Z celkového počtu 26 402 rozvedených manželství v roce 2012 bylo 57,5 % s nezletilými dětmi. Přesto je v České republice rozvod vnímán jako špatná a zároveň nejlepší věc v případě nedorozumění mezi rodiči. Pozice neúplných rodin a přístupy k nim se často v mezinárodním měřítku vyvíjí velmi dlouho. V případě vzniku neúplné rodiny vyvstávají též otázky ohledně vlivu nové situace na samotné děti, žijící v dané rodině. Vznikají zde větší problémy, např. horší ekonomická a sociální situace. Neúplná rodina je tvořena převážně matkou s dítětem či dětmi, bez přítomnosti mužského vlivu. Dle Maslowovi pyramidy potřeb a hodnot, obrázek č. 3, může mít dítě z neúplné rodiny problémy v potřebě společenského zapojení, právě proto, že chybí jeden ze vzorů daného pohlaví.

Obrázek 3

1.2.1.2 Problémová (nespolupracující) rodina

V mnoha případech se rodiče více zajímají o to, jak si udržet pevné a stále pracovní místo, že jim nezbývá dostatek prostoru pro děti a sledování jejich školních potřeb či pokroků. „*Mnoho rodičů dává přednost citovým vztahům na úkor výchovného působení na své dítě.*“ (AUGER M. -T., BOUCHARLAT CH. *Učitel a problémový žák*, 2005, s. 15). V takovéto společnosti se objevuje otázka, jaký smysl vlastně škola má. Škola i rodina by měla mít společný cíl. Vzájemné vztahy a spolupráce by jim neměly být lhostejné.

Pro učitele je velmi náročná komunikace s rodiči z problémových a dysfunkčních rodin – mnohdy se školou nespolupracujících. V minulosti školští inspektoři požadovali, aby učitelé do rodin žáků docházeli. Dnes tuto činnost mají ve své kompetenci orgány sociálně právní ochrany dítěte... Přesto učitelé stále potřebují, aby zákonní zástupci se školou spolupracovali. Ve většině zemí západního světa se kooperaci rodiny a školy přisuzuje hlavní díl odpovědnosti za výchovu dětí. Přesto se ve Finsku a Dánsku veřejnost domnívá, že zodpovědnost má rodina, v ostatních státech, stejně jako v České republice, se tato úloha připisuje především škole. Skutečnost je mnohdy ale úplně jiná. Obě strany totiž v mnohém spoléhají právě na toho druhého. Může tak docházet k neshodám. Rodič „nepřítel“ udělá vše pro to, aby učitelé dokázal jeho chybu. Učitelé se v rámci svého zaměstnání setkávají s různými druhy rodin. Jak již bylo zmíněno, nejnáročnější je komunikace s rodiči z problémových rodin. Přesto je komunikace s těmito rodinami s ohledem na dítě důležitá.

Vymezme si teď nejčastější typy, o kterých se zmiňuje Helus (2007).

- Nezralá rodina – Jedná se o rodinu, do které patří velmi mladí rodiče. Objevuje se u nich ambivalence (tzn. snížení kladných i záporných pocitů k potomkovi a povinností vůči němu).
- Přetížená rodina – Rodina, kde jednomu z rodičů nebo oběma začíná „být těsno“. V mnoha případech se jedná o dosažený stav, vyvolaný enormní zátěží na psychiku rodiče (ekonomické problémy, ...). Tento stav bývá většinou dočasný.

- Ambiciózní rodina – Jde o rodinu, kde se rodiče seberealizují na úkor dítěte. Přednější je pro ně vlastní požitek a úspěch než rozvoj osobnosti dítěte. Dávají dítěti to, co si myslí, že je pro něj nejdůležitější, ale zpravidla to není láska a společně trávený čas, který dítě potřebuje nejvíce.
- Perfekcionistická rodina – rodiče kladou velký důraz na výborný prospěch a nadstandardní výkon i tam, kde na to dítě nemá. Úspěchu podřizují vše.
- Autoritářská rodina – V této rodině se klade důraz na slepou poslušnost. Používají se tresty. Dítě se pak brání formou úplné rezignace nebo naopak agresí vůči druhým.
- Protekcionistická (rozmazlující) rodina – Rodiče „skáčou, jak dítě píská“. Nevedou jej k samostatnosti.
- Nadměrně liberální a improvizující rodina – V takovéto rodině je nedostatek řádu a programu. Nefunguje zde žádná pravidelnost, plnění povinností.
- Odkládající rodina – Některé rodiny velmi často odkládají dítě k někomu jinému. Dítě je často odkládáno k „tetám“. Týká se to především těch, které řeší závažnější problém.
- Disociovaná rodina – V tomto typu jsou narušeny důležité vztahy, jak vnitřní tak vnější.

Jak bylo zmíněno v předešlé kapitole, narůstají rodiny neúplné. Tato skutečnost patří mezi hlavní problémy současných rodin. Takovéto prostředí je nejen pro děti ale i pro samotné rodiče zatěžující a žádá si řešení, které zatěžuje i jejich emoční prožívání. Někteří z rodičů na základě svých omezených rodičovských poznatků a sociálních možností mívají z učitele strach. Proto jsou tyto rodiny a následně samotní rodiče označováni učiteli za „nespolupracující“. Každý učitel by měl znát tyto problémy a snažit se jednotlivé rodiče chápat. Individuálním přístupem pak může tuto „nálepku“ z rodičů sejmout.

V rámci interakce mezi učitelem a rodičem je důležité najít společnou cestu. Mnohdy se z formálního vztahu stává vztah osobní. Pokud se učitel bude snažit přistupovat k rodiči a naopak rodič k učiteli jako k rovnocennému partnerovi, zmírní se

jich vzájemné antipatie, které se mnohdy vytvářejí na začátku školní docházky dítěte, v důsledku nepochopení se. Nejčastějším způsobem spolupráce je setkání na třídních schůzkách, zde jsou mnohdy přítomni i někteří z rodičů „nespolupracujících“. Protože i oni přes různé překážky, a i v případě že nejsou jinému způsobu spolupráce nakloněni, mají zájem o to, jak jejich dítě prospívá, „jak si vede“.

Při tvorbě vzdělávacích programů mluvíme především o spolupráci, komunikaci a předávání informací. Proto bychom se měli pokusit tuto myšlenku přenést i do vztahu učitel – rodič.¹

2 Komunikace

Komunikovat je v dnešním světě nutnost. Satirová (1994) si komunikaci představuje jako obrovský deštník. Ten svojí velikostí zakrývá a ovlivňuje vše, co se pod ním odehrává. Slovo komunikace má původ v latinském *communicare* – informovat, oznamovat, radit se s někým. Existuje více jak 100 definicí. Nakonečný (1999) popisuje komunikaci jako duševní styk, který spojuje lidi po duševní stránce. Komunikace je procesem, jenž zahrnuje své předpoklady a výsledky.

Ve svém prvním vymezení znamená **komunikace** dorozumívání. Podmínkou je, aby si lidé rozuměli a mluvili stejným jazykem (Gavora, 2007). Další vymezení se týká oznamování. Jeden mluvčí chce něco oznámit druhému, informovat jej, ... (Gavora, 2007) V posledním třetím vymezení jde o výměnu informací mezi lidmi. Jeden člověk předává informaci druhému a naopak. Jde o tzv. dialog.

2.1 Definice komunikace

Definovat komunikaci můžeme hned několika způsoby. V Psychologickém slovníku (2000) je komunikace popsána třemi body:

I. je to dorozumívání, sdělování, které se netýká jen lidí, ale i ostatních živočichů

---

¹ Hoštička, J. *Komunikace mezi školou a rodiči žáků* dostupný z <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/620/komunikace-mezi-skolou-a-rodici-zaku.html/>

- II. v psychologii je to přenos myšlenek od jednoho k druhému
- III. lze o komunikaci hovořit jako o podnětu a odpovědi a o podnětu bez odpovědi

Pedagogický slovník (2001) označuje komunikaci jako sdělování a dorozumívání. Z pedagogického hlediska je nejdůležitější komunikace sociální (dorozumívání mezi lidmi). V sociální psychologii je komunikace vnímána jako sdělování významů mezi lidmi. Významem se myslí vše o čem lidé komunikují. Helus (1986) komunikaci označuje sdělování informací a podávání zpráv. „*Komunikacia je činnosť, ktorú uskutečňujú ľudia (ale aj zvieratá, stoje, a iné zaradenia).*“ (GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*“ 2007, část 1. s. 8).

Podrobněji se budeme zabývat komunikací pedagogickou.

2.2 Pedagogická komunikace

Pedagogickou komunikaci můžeme chápat jako jeden způsob sociální komunikace. Jejím prostřednictvím vychováváme, hodnotíme. „*Pedagogická komunikace je výměna informací mezi účastníky výchovně – vzdělávacích cílů. Pedagogická komunikace se řídí osobitými pravidly, která určují pravomoci jejich účastníků.*“ (GAVORA D. IN NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*, 2005, s. 26). Z definice vyplývá, že u této komunikace jsou důležité cíle. I zde můžeme mluvit o složce verbální a neverbální. V prostředí školní třídy nazýváme tuto komunikaci komunikací výukovou (Šedřová, Švaříček, Šalamounová, 2012).

Důležitá je především pedagogická komunikace optimální. Podle Leont'jeva (1979) ji můžeme vymezit, jako komunikaci, která se odehrává při procesech vzdělávání a výchovy a plní určité pedagogické funkce. Názory na jednotlivé funkce této komunikace se neustále mění. Mareš (1990) uvádí šest funkcí:

Komunikace zprostředkovává - společné činnosti účastníků, pracovní postupy
- výměny informací zkušeností (motivů, postojů,...)

- osobní i neosobní vztahy
- formuje všechny účastníky
- je prostředkem k uskutečňování výchovy a vzdělávání
- udržuje stabilitu výchovně vzdělávacího procesu

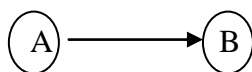
Mezi nejdůležitější patří: je prostředkem k realizaci výchovy a vzdělávání, zprostředkovává vztahy mezi účastníky komunikace (Nelešovská, 2005). Zároveň má pedagogická komunikace stránku obsahovou, procesuální a vztahovou.

2.2.1 Účastníci pedagogické komunikace

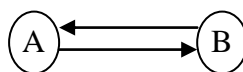
Pedagogická komunikace se děje v určitých vztazích. Nejčastěji ve vztahu učitel – žák, také učitel – rodič, ale i v rodině, mimoškolních a předškolních zařízeních.

V případě užšího pojetí pedagogické komunikace dělíme účastníky na vychovávající a vychovávané. Vychovávající jsou povětšinou dospělí (učitel s pedagogickou praxí), ale také žáci, třída aj. Vychovávanými jsou pak jednotliví žáci, třída, atd. Může dojít i ke splynutí obou skupin do jedné. Je to v tom případě, kdy jedinec vyučuje vnitřně sám sebe. Výsledky a průběh komunikace ovlivňuje množství účastníků. S větším množstvím se komunikace stává obtížnější a naopak.

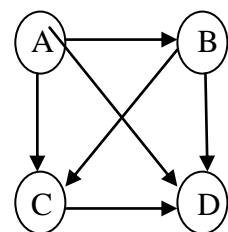
Z pozice účastníků má komunikace tyto formy:

jednostranná

dvoustranná

mnohostranná

Komunikace učitel – žák

Komunikace mezi učitelem a žákem je někdy velmi důležitá. Pomáhá učiteli přiblížit, jak se žák doma připravuje na vyučování, jaké má zájmy, kde potřebuje pomoc. Naopak žákovi signalizuje, že učitel se o něj zajímá a chce mu pomoci.

Komunikace učitel – rodič

Komunikace mezi učitelem a rodičem je stejně důležitá jako komunikace se žákem. Stejně tak, jako je žákovi poskytována zpětná vazba, i rodič se seznamuje s tím, jak je jeho syn/dcera ve škole hodnocena a proč zrovna danou známkou. Mnohdy je tento systém účinnější než jen striktní číselná škála.

2.2.2 Komunikace s nespolupracující a neúplnou rodinou

Není výjimkou, že učitel a rodiče spolu komunikují velmi málo. Ke komunikaci dochází až v době, kdy se vyskytnou jakékoliv problémy, nejčastěji špatný prospěch žáka. V tomto případě se rodiče snaží vinu předat škole, jmenovitě učiteli, který učí daný předmět. Nesnaží se najít problém jinde a vyřešit jej. Učitel naopak přisuzuje neúspěchy vnějším projevům, nejčastěji dysfunkční rodině. Ve většině případů se rodiče snaží najít se školou společnou řeč. Nespolupracující rodinou se může stát kterýkoliv typ problémové rodiny, které jsme si definovali v části neúplná a nespolupracující rodina na str. 12. V komunikaci s těmito typy rodin si učitel musí dávat dobrý pozor na to, jaký typ komunikace zvolí. Je dobré zvolit jasné a přesné časové dohody (Helus, 2007). V nejhorších případech využívá pomoci výchovného poradce či pedagogicko-psychologické poradny. Nespolupráce se často zakládá na nedostatku důvěry a respektu jeden k druhému (Průcha, 2005). Nejčastější komunikací s nespolupracující rodinou se stávají informace předávané formou e-mailu, záznamů v deníčku žáka, oficiálním pozváním do školy – osobní kontakt. Komunikace s neúplnými rodinami je většinou bezproblémová. Přesto je dobré vědět, komu z rodičů se mohou informace podávat. Zde se může jednat spíše o přehlcování informacemi ze strany rodiče. To, jak spolu komunikuje učitel a rodič, se odráží na psychice a chování

dítěte. Proto by se měl učitel snažit o co nejlepší komunikaci s rodiči. „*Učitelé mohou zlepšit školní výsledky jedině při spolupráci s rodiči, kteří převzou aktivní roli, povzbuzují a podporují děti v učení, jsou nejen kritičtí k práci školy, ale také přiloží ruku k dílu.*“ (HARTL P., HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*, 2000, s. 511). Proto je žádoucí, aby vztahy mezi školou a rodičovskou veřejností byly co nejlepší.

Feřtek (2011, s. 95) ve své knize *Rodiče vítáni* uvádí 10 pravidel komunikace, které rozdělil po pěti pro každou stranu:

- Rodič by:
- se neměl dívat na učitele jako na protivníka, ale brát jej jako spolupracovníka při výchově dítěte.
  - neměl jednat s učitelem jako s pedagogickým sluhou, ale měl by respektovat jeho odbornost.
  - měl přicházet do školy raději se zdvořilým dotazem, než odhodláním bojovat.
  - si měl ověřovat informace od svého dítěte, bývají často zkreslené.
  - neměl nikdy pomlouvat učitele svých dětí, rozhodně ne, když to mohou slyšet.
- Učitel by:
- měl mluvit s rodičem jako s rovnoprávným partnerem, respektovat jeho důstojnost.
  - měl vnímat rodiče jako „experta“, jenž zná své dítě.
  - měl s rodičem komunikovat přímo, ne skrze dítě.
  - měl brát dítě jako plnoprávnou součást debaty o něm.
  - neměl vnímat jakýkoliv dotaz nebo kritiku jako osobní útok.

3 Hodnocení

Řekne-li se hodnocení, každý z nás si jistě vybaví něco, co zakusil alespoň jednou v životě. Pro některé z nás to byl a někdy ještě stále je „strašák“. Hodnotí se vše a všude. Již při narození jsme ohodnoceni lékařem, později rodinou (ten je ale hezký/á...). S tím jak rosteme, se ale hodnocení mění. Nezůstane se jen u milých slovíček. Ve škole přistoupí ke slovům čísla, která nám ze začátku moc neříkají. V dospělosti tyto čísla opět vystřídají slova (povzbuzující i zdrcující). My ovšem zůstaneme ve školních třídách.

S číselnou škálou, která se na školách objevuje častěji, učitel a mnohdy ani samotný žák moc velký problém nemá. Na druhou stranu připusťme, že ne vždy je tím hybným kolem k tomu, aby se žáci více učili. S věkem si uvědomíte, že známky 1 – 5 nejsou vůbec důležité. Neřeknou nám, co vlastně bylo tím důvodem k jejich napsání. Neoznačují, jestli jste uměl/a to nebo ono. V současné škole je k dispozici mnoho druhů metod hodnocení. Závisí na jejím typu. Nejvýstižnější však bude hodnocení slovní. Žáci mohou vyjádřit svůj názor, prohloubit si komunikativní kompetence. Dle RVP: *žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje* (RVP 2007, s. 15). Zároveň mohou přemýšlet nad tím, proč dostali zrovna onu známku. Zároveň ji pak přijmou lépe.

3.1 Pojem hodnocení

Hodnocení můžeme charakterizovat obecně nebo ve vztahu k výuce.

„Obecně je hodnocení psychologická charakteristika či klasifikace jevů, které nelze exaktně změřit...“ (HARTL P., HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*, 2000, s. 191). Slavík (1998) přibližuje hodnocení jako pozorování „něčeho něčím“. V tomto vztahu rozlišujeme „lepší“ a „horší“. V *Pedagogickém slovníku* (2001, s.74) se dočteme, že hodnocení (žáků) je sdělení vyučujícího určené žákům o tom, jak jsou úspěšní, v čem chybují. Hodnocení (v tomto případě známky) je souhrn všeho, co se

v dané vyučovací jednotce událo. *Hodnocení je vyjádření výsledků vyučování a učební činnosti žáka ve vztahu k plánovanému cíli. Hodnocení plně odpovídá celkovému charakteru vyučování, odráží typ cílů a hlavně sociálních vztahů ve vyučování.* (VALIŠOVÁ A., KASÍKOVÁ H., A KOLEKTIV *Pedagogika pro učitele*, 2007, s. 243). Další z možných charakteristik vypovídá „*Hodnocení je významná komponenta interakce a utváření vztahů učitele k jednotlivcům ve třídě, protože ovlivňuje hierarchii hodnot a klima třídy.*“ (HRABAL, V. *Sociální psychologie pro učitele*, 2002, s. 88). Hodnocení by mělo být přesné, věcné a nezaujaté. Mělo by odrážet to, co se v dané hodině probralo a jak jednotliví žáci látku zvládli. Takové hodnocení (známkování) ale není dostačující. V mnoha případech má nemotivující ba dokonce demotivující charakter. Často žák nechápe, kde udělal chybu a proč právě toto ohodnocení. Setkáváme se s tím, že žáci oponují a daná známka jim nevyhovuje.

3.2 Typy hodnocení

Typů hodnocení je několik. Rozdělit je můžeme například podle zdroje hodnocení na vnější (heteronomní) a vnitřní (autonomní). Podle vztahové normy jej dělíme na hodnocení sociálně normované a individuálně normované. Dále sem patří členění na:

- formativní hodnocení - které se zaměřuje na podporu pokračujícího učení žáka. Nabízí mu zpětnou vazbu a slouží jako zdroj informací. Je opět na učiteli, který z nich si vybere
- finální (shrnující/sumativní) – ukazuje, na jakém stupni dosažených znalostí se žák ocitá na konci sledovaného období – například známky na vysvědčení,
- normativní – výkon jednoho žáka je hodnocen ve vztahu k ostatním
- kritériální – hodnocení dle určitých kritérií, bez ohledu na to, jakých výsledků dosáhli ostatní
- diagnostické – je zaměřeno na odhalení SPU (specifických poruch učení) u žáka
- interní – hodnocení uvnitř třídy
- externí – výkony žáků hodnotí osoby mimo školu
- neformální – učitel pozoruje výkony žáků při běžných činnostech, žáci vidí, že jsou hodnoceni (GAVORA P., 2001)

- formální – bývá předem ohlášeno
- průběžné – je podkladem pro sumativní hodnocení
- závěrečné – zde mluvíme o konečném zhodnocení stupně prospěchu žáka

Kolář, Šikulová (2009) dělí hodnocení na autentické, ve kterém se hodnotí především zručnost, portfoliové hodnocení, které se děje na základě produktů, které vytvořil žák a autonomní hodnocení, jež vytváří samotný žák. V současné době se též objevuje hodnocení alternativní, mezi které patří hodnocení slovní. Je jen na učiteli, který typ si zvolí.

3.3 Formy hodnocení

Ve vyučovacím procesu by mělo být využíváno více forem hodnocení. Neupínat se jen na jednu část. Formy, kterými vyjadřujeme hodnocení, závisí na dané situaci. Žádná z nich není špatná. Přesto je nutné brát ohled na pedagogický záměr. Forma hodnocení může mít podobu klasifikace (kvantitativní hodnocení) nebo slovního hodnocení (kvalitativní hodnocení). Nejčastěji je využíváno mimoverbální hodnocení (úsměv, pohled, dotyk, gesto ...). V případě potřeby něco více rozvést můžeme použít hodnocení verbální (pochvala, slova, věty s motivačním nábojem – ano, no, vidíš, že to půjde, příště to bude lepší, atd.). Samozřejmě občas nechybí „smajlík“ (grafické vyjádření) a v neposlední řadě slovní hodnocení – ohodnocení žákova výkonu a chování během dohodnutého časového úseku. Na prvním místě se objevuje nejprve pozitivum a poté trochu i té negativní stránky. *„Formu hodnocení vybírá učitel v závislosti na pedagogické situaci a podle svého pedagogického záměru“.* (KOLÁŘ Z., ŠIKULOVÁ R. *Hodnocení žáků*, 2009, s. 95)

Klasifikace

Mluvíme-li o **klasifikaci**, hovoříme o škále známek od 1 do 5. Je velmi rozšířená, neboť jsou na něj rodiče i samotní žáci zvyklí. *„Klasifikovat znamená označit známkou momentální výkon žáka.“* (DVOŘÁKOVÁ M. in VALIŠOVÁ A., KASIKOVÁ *Pedagogika pro učitele*, 2007, s. 245). Klasifikace je kvantitativní hodnocení. Hodnocení známkou může na žáka v některých případech působit negativně.

Odvádět jej od podstaty učení, přes vytváření negativních morálních vlastností až po zdravotní potíže. Podle psychologa Hudce „by dítě mělo nabyt dojmu, že škola je zajímavá a je dobré do ní chodit.“ (Hudec, M. *Dávat pětky prvňákům je sadismus. Prosadí se slovní hodnocení?* 2013, www)²

Slovní hodnocení

Slovní hodnocení je jedním z typů alternativního hodnocení. Bývá propracovanější a poskytuje větší míru informovanosti nejen pro rodiče ale i samotného žáka. *Slovní hodnocení je konkrétní slovní vyjádření o dosažené úrovni žáka ve vztahu k cíli vyučování a k možnostem žáka. ...*(VALIŠOVÁ A., KASÍKOVÁ H., A KOLEKTIV *Pedagogika pro učitele*, 2007, s. 257). Toto hodnocení by mělo být pravidelné, neboť tak poskytuje možnost stále se zlepšovat tam, kde se nedařilo. Každé hodnocení je originální stejně jako osoba, na kterou je sepsáno. Zároveň vyžaduje mnoho práce ze strany samotného pedagoga. I zde se však můžeme potkat s určitým problémem. Při přechodu na jinou školu v případě, že byl žák hodnocen slovně, může mít na škole s klasifikací adaptační problémy.

Pravidla slovního hodnocení

Především by žáci a jejich rodiče měli vědět, z čeho budou hodnoceni. Měli by znát konkrétní cíl. Podle Z. Koláře (2009) by měl žák vědět, zda si látku stačí zapamatovat nebo bude potřeba pochopit souvislosti, atd... Souhrnně řečeno, co je ve výsledku standardní, nadstandardní a co nevyhovuje. Vše se váže k cíli. Ve vytyčování jednotlivých cílů se můžeme odvolat na Boolomu taxonomii cílů. Autor (Bloom, 1956) bere na vědomí různý stupeň vývoje jednotlivého žáka a jednotlivé cíle dělí do tří oblastí:

I. Oblast znalostí

II. Oblast dovedností

III. Oblast postojů

---

² <http://www.novinky.cz/domaci/294492-davat-petky-prvnakum-je-sadismus-prosadi-se-slovni-hodnoceni.html>

Pokud žák přesně ví, o čem se bude učit, jaké budou požadavky, je ke své školní práci odpovědnější a často se na výuku více těší.

Průběžné slovní hodnocení

Hodnocení průběžné = formativní umožňuje žákovi zopakovat si učivo, které mu jde hůře a pochopit souvislosti. „*Jedná se o zhodnocení úrovně prospěch žáka, které učitel získal v průběhu delšího časového období.*“ (KOLÁŘ Z., ŠIKULOVÁ H. *Hodnocení žáků*, 2009, s. 34) Formativní hodnocení napomáhá k formulování celkového hodnocení, které je součástí každého pedagogického procesu (ať už ve formě známek či slovního hodnocení).

Žáka můžeme hodnotit několika způsoby.

1. Pouze ústně a to v rámci učební jednotky. Děje se tak většinou formou pochvaly. Žák tak má možnost se okamžitě vyjádřit a reagovat.
2. Formou písemného sdělení vždy na konci určeného období. Po dohodě s rodiči do záznamových archů (deníků, záznamníků, atd.).
3. Kombinací obou výše zmíněných. Během vyučovacích jednotek hodnotíme slovně, a ačkoliv na vysvědčení se objeví písemné hodnocení ve formě známky, žák není v první fázi zbytečně traumatizován. Má možnost se zdokonalovat, aniž by byl zatížen známkou, která by mu říkala, že nemá možnost získat lepší. V tomto případě závisí na přístupu učitele a na jeho schopnostech motivovat žáka k lepším výkonům. Nesrazit ho a i slova méně pochvalná volit vhodně a umět je správně zformulovat.

Hodnocení žáka s SPU³

U dětí s SPU je velmi důležitý přístup k hodnocení a klasifikaci. Vzhledem ke specifickým problémům může nežádoucí hodnocení zavést dítě do bludného kruhu.

O. Zelinková (in Slavík, 2007) předkládá některé zásady:

- věnovat dětem s SPU speciální pozornost
- volit takové druhy zkoušení, na které nemá porucha negativní vliv

---

³ SPU = specifické poruchy učení, přesněji specifické vývojové poruchy)

- možnost připravit a pracovat podle IVP⁴
- vše řešit se souhlasem rodiče žáka

3.4 Funkce hodnocení

Samotné hodnocení plní v rámci vyučování několik funkcí. Slavík (1995) je dělí na upřené k žákovi: motivační, poznávací, konativní a na plnicí obecné funkce, mezi které řadí orientační, didaktickou, oficiální. Kolář (2009) funkce hodnocení vymezuje na poznávací (souvisí s rozumovou stránkou hodnocení a zaměřuje se na objekt) a na konativní (souvisí s hodnotami, které člověk uznává). Vališová s Kasikovou (2007) doplňují funkci diagnostickou, poskytující informace o učebním stylu žáka a o příčinách jeho neúspěchu.

Motivační funkce

Motivační funkce je nejčastější ve školní praxi. Dotýká se emocionální (citové) stránky člověka. Vyvolává intenzivní prožitek, který ovšem nemusí vést vždy k vyššímu výkonu. Motivační funkce může být ovšem i zneužita a to v případě, že ji pedagog využije k nastolení kázně v hodinách.

Informativní funkce

Zde se nejvíce projeví zpětná vazba. Žákovi je předávána informace o tom, jak pracoval a přiblížil se k cíli, který byl dán na začátku výuky. *“Přináší informaci, zda a jak byl splněn cíl vyučování“* (DVOŘÁKOVÁ M. in VALIŠOVÁ A., KASIKOVÁ H. a kol. *Pedagogika pro učitele*, 2007, s. 244). Hodnocení s touto funkcí pomáhá zvládnout kritickou analýzu toho, jak pracuje samotný žák či jeho spolužáci. Zároveň tato funkce napomáhá učiteli k plánování další výuky.

Regulativní funkce

---

⁴ IVP = individuální vzdělávací plán

Funkce regulativní je zapojena v samotném procesu výuky, není zařazena až na samotný závěr. Toto hodnocení umožňuje regulovat výuku samotnému učiteli. Je zaměřeno na používání metod, postupů a samotný žákův učební styl. Zároveň plní funkci výchovnou. Souvisí s následnou sebereflexí jednotlivce. Musí ovšem obsahovat základní prvky: co žák zvládl, jeho slabiny a jak má pokračovat, aby se zlepšil. Osobně si myslím, že tato část hodnocení je důležitá především v tom, že na ni má možnost žák okamžitě reagovat a zlepšovat se v rámci právě probíhající hodiny.

Výchovná funkce

Výchovná funkce se točí kolem kvality osobnosti žáka. Měla by vést k formování jeho vlastností a postojů a to zejména těch pozitivních. Nemělo by být používáno a zneužíváno jako nástroj nastolení kázně v hodině. *„Dobrym hodnocením může učitel pozitivně ovlivňovat tyto stránky osobnosti, nevhodně voleným hodnocením může i některé oblasti osobnosti narušovat. (KOLÁŘ Z., ŠIKULOVÁ R. Hodnocení žáků, 2009, s. 53).* V pedagogické praxi se bohužel objevuje i tuta zkušenost.

Prognostická funkce

Slouží nám při delším prováděném hodnocení a zjištění žakovských možností k předpovědění jeho další studijní perspektivy. V této funkci dokonce dobře slouží i známky jako opěrné body. Hraje velkou roli v rozhodování při volbě dalšího studijního zaměření.

Diferenciační funkce

Diferenciační funkce úzce souvisí s již výše zmíněnou. Slouží k rozdělení možností výuky. Dalo by se říci, že učitel si rozdělí skupinu žáků na menší a má možnost si připravit různě obsahově zaměřenou výuku. Musí však dbát na to, aby toto nepřerostlo v tzv. „škatulkování“.

3.5 *Obsah sdělení*

3.5.1 Spravedlnost a chyby hodnocení

Slovní hodnocení provádí učitel na základě pozorování jednotlivce zpravidla jednou za měsíc. Do tohoto hodnocení by měla být zahrnuta celá osobnost žáka. Bohužel tato komplexní část není realizovatelná. Ne vždy může pedagog obsáhnout všechny faktory. Často je „spravedlivé hodnocení“ spojováno s objektivitou. Ještě více pak jej samotní žáci spojují s tzv. průměrem známek. *„Chybné hodnocení má nezbytně za následek i chybné pedagogické jednání učitele, často vyvolává závažné záporné reakce žáků a dochází k narušení vztah mezi učitelem a žákem.“* (KOLÁŘ Z., ŠIKULOVÁ R. *Hodnocení žáků*, 2009, s. 102).

Mnohdy se setkáme s tím, že žák je „zaškatulkován“ do přihrádky a to jen z důvodu, že zrovna něco nepochopil nebo se neuměl správně vyjádřit. Toto „zaškatulkování“ jej pak provází celým studiem a mnohdy je tím žák velmi poškozován. Ztrácí tak svoji jedinečnost a každá snaha, která je stejně vždy ohodnocena nepřiměřeně, jej sráží. Stává se, že vztah mezi kantorem a žákem je silně narušen nebo jej úplně zničí. To může mít několik příčin. Učitel volí špatné metody výuky, které nejsou pro žáka srozumitelné. Nechce si však přiznat chybu a předává ji na žáka. Z toho pak může vznikat špatné hodnocení. Další chyba může být vytvářena specifickými vlastnostmi samotného učitele. Učitel může být příliš mírný nebo naopak přísný. Může se objevit jeho sklon k vytváření hodnotícího průměru nebo tendence zveličovat či záměrně zmenšovat hodnocení. Znamená to, nebýt objektivní k daným výsledkům jednotlivce.

Učitel by se měl vyhnout nekonstruktivním výrazům (nedovedeš, ...). Nekritizovat nedostatky, nesrovnávat žáka s jinými žáky, nepřehánět a nezveličovat. Měl by se vyvarovat osobních postojů, nehodnotit žáka, ale jeho práci (jsi skvělý, ...) (MAŤAŠOVÁ, 2006) Všechny tyto chyby se mohou záporně projevit v samotném kolektivu. Negativně hodnoceného žáka dokážou jeho spolužáci vymezit až na samý okraj skupiny. Vznikají tak problémy i mezi samotnými žáky. Z toho vyplývá, že je velmi důležité mít k jednotlivým žákům správný přístup.

3.5.2 Kritéria

Kritérium je popis něčeho, čím chceme dosáhnout daného cíle. „*Kritéria hodnocení jsou pravidla pro hodnocení výsledků vyučování i chování žáků*“ (DVOŘÁKOVÁ M. in VALIŠOVÁ A., KASIKOVÁ H. a kol. *Pedagogika pro učitele*, 2007, s. 251) Je to rys (projev), který chceme, aby se objevil při samotné práci žáka. Jedním ze základních kritérií je jasně daný cíl. Musí být pro žáka srozumitelný a pevně daný. Budeme-li na formulaci kritérií spolupracovat s žáky, docílíme lepší práce a naplňování, než kdybychom kritéria předložili žákovi sami.

Sady kritérií

V dnešní době se sady kritérií uplatňují především při hodnocení komplexního úkolu. Popisují očekávaný výkon. Společně s indikátory popisují míru zvládnutí úkolu. Důležité je, aby žáci věděli, že dohodnutá, vybraná kritéria platí pro všechny stejně a nejsou měněna na základ toho, zda s posuzovaným sympatizujeme nebo ne. Docílíme tím, že si žáci budou hodnocené práce vážit a zjistí, že jen ta, která vyhovuje všem kritériím, je prvotřídní. Sada kritérií je informací pro žáka, které části výkonu jsou důležité. *Sada kritérií umožňuje naplnit několik významných požadavků, které klademe na hodnocení.* (KOŠŤÁLOVÁ H., MIKOVÁ Š., STANG J. *Školní hodnocení žáků a studentů se zaměřením na slovní hodnocení.* 2008, s. 97).

1. Žák zjistí, která složka výkonu je významná.
2. Hodnota složky se odvíjí od dvou zdrojů – požadavky na vlastní práci a dlouhodobé vzdělávací cíle.
3. Hodnocení dle kritérií zajišťuje neodvozování kvality výkonu od výkonu samotného žáka.
4. Umožňuje sledovat pokroky. Porovnávat dřívější a současný výkon žáka.
5. Umožňuje porovnat individuální výkon s obecnou představou.

3.6 Sebehodnocení

Při nástupu do školy se žák nedovede ohodnotit. Nejprve musí zjistit, jak jej hodnotí samotní rodiče a učitel/ka. Je důležité dítěti dávat co nepřesnější informace. Pokud mu poskytneme pouze plošné zhodnocení jeho práce, nebude se oblast sebehodnocení nikdy rozvíjet správným směrem. Neměli bychom zapomínat, že žák nedovede posoudit abstrakci, ve svém hodnocení se soustředí hlavně na konkrétní jevy. Proto bychom mu měli pomáhat popisovat citový stav spolu s ním. Důležité je, poskytnou nahlas zpětnou vazbu. A to ve chvíli, kdy se dítěti něco podařilo. Zapojit bychom měli nejen jednotlivce, ale i celou skupinu. Žák si rozvíjí kompetenci, která podporuje samostatnost při rozhodování a nezávislost na učiteli (KOLÁŘ, 2009). Kompetence k řešení problémů – *„kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí“* (RVP, 2007 s. 15)

3.6.1 Předpoklady pro rozvoj sebehodnocení

Stejně jako se učíme správným společenským návykům, učíme se i sebehodnotit. Ke správnému ohodnocení bychom měli být vedeni postupně. *„Vhodným poskytováním zpětné vazby žáky přivykejme, že není potřeba skrývat, co jim nešlo. Stejně tak je však učíme ocenit na vlastní práci vše, co za to stojí!“* (KOŠTĚALOVÁ H., MIKOVÁ Š., STANG J. *Školní hodnocení žáků a studentů se zaměřením na slovní hodnocení*. 2008, s. 63). Ve škole by měl učitel správně pracovat s cíli. Měly by být konkrétní a dosažitelné a zároveň srozumitelné. Cíle mohou být krátkodobé nebo dlouhodobé. *„Určují klíčové pojmy, základní vědomosti žáků, klíčové kompetence, postoje, ...“* (DVOŘÁKOVÁ M. in VALIŠOVÁ A., KASIKOVÁ H. a kol. *Pedagogika pro učitele*, 2007, s. 253). Krátkodobý cíl se týká jedné vyučovací hodiny (například v hodině slohu je cílem, aby byl žák schopen reprodukovat svými slovy přečtený text). Dlouhodobý cíl je jedním z kritérií hodnocení. Vyjadřuje smysl daného vyučovacího předmětu. Velkou roli při hodnocení hrají postoje. Aby bylo sebehodnocení účinné, je potřeba brát je, jako přirozenou a trvalou součást práce.

Rozvoj sebehodnocení

Existuje mnoho způsobů – hodnotící komunikativní kruh, sebehodnotící listy, sešit, ..., jak rozvíjet sebehodnocení. Jedním z nich je pohyb (pohyby palcem – nahoru, dolů, ...), mohou se pohybovat po koberci, třídě (úspěch – stojí, neúspěch – sed). Osvědčené jsou i grafické projevy (smajlík, mrak, ...), později se k těmto znakům mohou přidat i ty matematické (+, ++, +++, -, --, ---). I tady platí, že by žák měl znát přesně cíl. Dle Slavíka (1999) by měl učitel vést žáky k práci s chybou. Při práci ve skupině se žáci hodnotí nejen vůči sobě samému, ale i vůči okolí. Učí se navzájem jeden od druhého.

3.7 Informace

Sběr informací jako součást hodnocení

Dle zprávy OECD by získané informace měly být užívány ke zlepšování učení daných žáků. (Učitelské noviny, 2012) „*Abychom se mohli stále zlepšovat, potřebujeme odpovídající informace.*“ (KOŠŤÁLOVÁ H., MIKOVÁ Š., STANG J. *Školní hodnocení žáků a studentů se zaměřením na slovní hodnocení.* 2008, s. 123).

Existuje mnoho metod (monitorování, zacílení, výběrové, plánovité a pravidelné metody, v neposlední řadě zaznamenávání), které dovolí učiteli sledovat a monitorovat žáka při práci, kterou poté hodnotí. Formou sledování, které si samotný žák ani neuvědomuje, získává učitel důležité podklady pro hodnocení. Sleduje, jak dokáže využít a zpracovat získané dovednosti. Zároveň může ihned zasáhnout do samotného učení a vyvodit závěry. Při této činnosti aktivně zapojuje sluch a zrak. Je na něm, aby své poznatky dokázal správně formulovat a poskytl tak žákovi již několikrát zmiňovanou zpětnou vazbu. Jak zjišťujeme, je ona zpětná vazba pro žáka velice důležitá. Pokud však učitel pouze vykládá, nemůže sbírat žádné informace od sedících žáků a žádné nezíská. Zároveň by se měl velmi důsledně vyvarovat začleňování žáků do „škatulek“. Každý žák se vyvíjí a nezůstává vždy stejný, proto by se nemělo „škatulkovat“. V opačném případě není hodnocení objektivní.

Informace pro rodiče

Od roku 2005 může učitel využít možnost obou druhů hodnocení – klasifikace i slovního hodnocení. Přesto na mnoha školách jsou rodičům informace o školním prospěchu žáka, stále předávány formou známek. Většině z nich tento způsob vyhovuje. Jednou za čtvrt roku jsou známky okomentovány na třídních schůzkách. Výhodou slovního hodnocení je napomáhání k rozvoji v učení žáka a lepší spolupráci mezi učitelem a rodiči. Rodiče mají přehled o cílech a způsobech, které jsou jeho dítěti předkládány. Dalším způsobem jak rodiče informovat o prospěchu žáka je forma e-mailu, zápisu v žákovské knížce či formou konzultačních hodin. Zde závisí na rodičích, jakou formu informací si zvolí.

4 Vymezení problému, cíle a organizace výzkumu

4.1 Vymezení problému

V teoretické části jsem se zabývala komunikací s rodiči žáků a problematikou spolupráce rodiny a školy. Je pro mě důležité komunikovat s rodiči na co nejlepší úrovni. Ze své strany se snažím komunikovat všemi dostupnými prostředky. Proces komunikace samozřejmě ovlivňuje spousta faktorů, mezi něž patří i jedinečnost osobnosti každého rodiče a učitele. Jako učitelka jsem prošla oběma stupni základního vzdělávání, předškolním i mimoškolním vzděláváním a jsem si vědoma, že pro efektivní a oboustrannou komunikaci je potřeba dělat i možné ústupky na obou stranách. Jsem ochotna se v tomto směru dále vzdělávat a rozvíjet. Své poznatky můžu konzultovat se staršími kolegy a kolegyněmi z kmenové školy ale i škol okolních.

První část praktické části je zaměřena na možnosti komunikace rodiny a školy v jedné konkrétní škole okresu Praha – západ, z pohledu samotných učitelů, kteří vyučují na 1. stupni dané školy. Na specifika komunikace s rodiči „nespolupracujícími“ a neúplnou rodinou. V druhé části jsem se zaměřila na komunikaci prostřednictvím slovního hodnocení v jedné ze tříd zmíněné školy. Orientuji se na kontrolu své vlastní práce v oblasti hodnocení a komunikace s rodiči ve třídě, ve které učím již čtvrtým rokem. Snažila jsem se najít vhodná řešení v případných negativech.

4.2 Úkol a cíle praktické části

Úkolem je navrhnout možné strategie vzájemné komunikace s rodiči dětí na 1. stupni základní školy. Takto získané strategie se budu snažit reflektovat na základě standardů zapsaných v dokumentu „Kompetentní učitel 21. století: mezinárodní profesní rámec kvalit ISSA“.

Cílem praktické části je zjistit, zda komunikace s neúplnou/“nespolupracující“ rodinou je z pohledu učitelů náročnější. Zda a jak je možné předcházet případným

problémům a vzájemnou komunikaci zlepšovat. Ve druhé části zjistit, jaký vliv má slovní hodnocení na vzájemnou komunikaci učitele a zákonného zástupce.

4.3 Organizace výzkumu

Praktická část byla pojata jako kvalitativní akční výzkum. Dle Průchy (1995) je akční výzkum krátkodobý, který je prováděn na malém vzorku. Navrhovaná řešení se pokouší ihned zavést do praxe. „*Jeho předností je, že reaguje na dílčí problémy praxe ....*“ (Průcha, 1995, str. 17.) Nevýhodou pak je to, že výsledky se dají použít pouze pro daný výzkumný vzorek. V kvalitativním výzkumu je zdrojem dat přirozené prostředí se všemi podmínkami, které se v něm skutečně objevují. „*Hlavní metody kvalitativního výzkumu jsou pozorování, terénní poznámky, hluboké interview a výzkumné techniky používané v etnografii.*“ (Průcha, 1995, str. 32)

Hlavní metodou se stal **dotazník**. Vypracovány byly na základě zjištění uvedených v teoretické části této práce dva druhy dotazníků. Jeden je určen rodičům a druhý učitelům (viz. Příloha č.). Dotazník a následující rozhovor týkající se komunikace jsou rozděleny na dvě části zjišťující:

I. Jaké jsou příležitosti komunikace a jak jsou využívány v reálu.

II. Jaké jsou případné překážky ve vzájemné komunikaci.

Dotazník týkající se slovního hodnocení v dané třídě si klade za cíl zjistit klady i nedostatky a možné způsoby zlepšení.

Vypracované dotazníky byly určeny zvláště pro učitele žáků 1. stupně a rodiče žáků třetího ročníku. Jednotlivé dotazníky obsahovaly třináct a patnáct otázek. Dotazníky byly anonymní pouze s uvedením pohlaví. Dotazníky týkající se komunikace byly rozdány 13 vyučujícím na 1. stupni. Nazpět se vrátilo 13 dotazníků tj. 100%. Během vyhodnocování dotazníků bylo zjištěno, že takto získané informace jsou pro daný výzkum nedostačující. Vzhledem k jejich malé průkaznosti jsem zvolila jako doplňující polostrukturovaný rozhovor s jednotlivými učiteli. V rozhovoru bylo použito

dvacet jedna otázek, které doplňovaly či upřesňovaly výše zmíněný dotazník. Rozhovoru se zúčastnilo 12 učitelů ze 13, kteří vyučují na 1. stupni, z toho 2 muži. Jedna z vyučujících byla v době konání výzkumu v dlouhodobé pracovní neschopnosti, proto nemohla být do rozhovoru zařazena. Dotazníky týkající se slovního hodnocení byly zaslány mailem 23 rodičům dané třídy, z toho se jich vrátilo 22 tj. 95,8%. Všechny navrácené dotazníky byly vyplněny správně. Mohly být tedy zařazeny do vyhodnocení.

Polostrukturovaný rozhovor

Polostrukturovaný rozhovor je soubor otázek, který si klade za cíl získat relevantní odpovědi na stejné otázky, kladené několika respondentům. Pořadí jednotlivých otázek se může během rozhovoru pozměnit. Složení jednotlivých otázek a jejich formulace se mohou změnit či mohou být dokonce vynechány nebo vloženy nové. Krátké a nezdoluhavé otázky jsou mnohem lepší než zdlouhavá souvětí, která je později nutno vysvětlovat. Výzkumník by se měl při rozhovoru vyvarovat jakéhokoliv vlivu na dotazovaného. Délka rozhovoru se odvíjela od zkušeností jednotlivých respondentů. Maximální doba se pohybovala kolem 6 minut.

4.3.1 Vyhodnocování dat

Jak již bylo výše zmíněno, dotazníky byly prováděny anonymně. V dotazníku pro učitele i rodiče se objevily informace o osobnosti tázaného pouze v udání pohlaví respondenta. Při vyhodnocování dotazníků byl použit program Microsoft Excel.

4.4 Výzkumný vzorek

Škola

Výzkum probíhal na základní škole v okrese Praha - západ, přesněji na 1. stupni a ve III. třídě. Ačkoli se jedná o vesnickou školu, je plně organizovaná. Disponuje dvěma odděleními školní družiny, jedním oddělením školního klubu, mateřskou školou a školní jídelnou. Škola je zapojena do programů „EU – peníze školám“, „Celé Česko čte dětem“, „Ovoce do škol“ a mnoha dalších.

Součástí školy je i Školská rada, která spolupracuje se školou a podílí se na vzájemné komunikaci. Skládá se z pěti členů z řad zástupců obce, rodičů a učitelů školy.

Škola nabízí zájmové aktivity pro volný čas svých žáků: výtvarný kroužek, sportovní kroužek, dramatický kroužek, německý jazyk, atd.... Ve spolupráci s některými institucemi i jazyk anglický, kroužek bojového umění... Propůjčuje své prostory pro konání kurzů počítačů pro seniory, fotbalové přípravce nejmenších a mnoho dalších.

V současnosti navštěvuje školu 219 žáků z toho 126 na 1. stupni. Škola spolupracuje s pedagogicko – psychologickou poradnou v Králově Dvoře – Počaplech. Navštěvují ji také žáci s poruchami učení, poruchou pozornosti, ale i těžce sluchově postižený žák. Těmto žákům je poskytována individuální péče, ať už ve formě reedukace či individuálního vzdělávacího plánu.

Na správném chodu školy se podílí 19 učitelů z toho pět na stupni prvním, vedení školy, tvořené ředitelkou a její zástupkyní a samozřejmě provozní zaměstnanci.

Vyučuje se podle RVP ZV a školního vzdělávacího programu „Společně k úspěchu“. Samotný název napovídá, že škola má zájem zapojit do společné práce nejen žáky, ale i jejich rodiče a učitele. Vše by se mělo dít v zájmu dítěte. Společná komunikace a spolupráce všech zúčastněných je důležitá pro správný chod vzdělávacího programu.

Vedení školy se spolu se zřizovatelem snaží o modernizaci celého areálu. Škola je vybavena dvěma interaktivními tabulemi, dvěma počítačovými učebnami, knihovnou, tělocvičnou a šesti třídami s dataprojektorem. Učitelé i žáci se prezentují na různých akcích školy. Do budoucna je velkou prioritou rozšíření zázemí pro žáky základní školy. Pro školu je velmi důležitá spolupráce a komunikace se všemi rodiči. Na pomoc má v tomto směru webová stránka, nástěnky u vchodu i informační tabule před budovou. Rodičům jsou poskytnuty e-mailové adresy všech učitelů a ve většině případů i telefonní kontakt. V současné době probíhá testování elektronických třídních knih a od září 2014 se počítá se zavedením elektronické žákovské knížky. Je to ovšem velmi náročné, neboť se objevují technické problémy, které je nutné minimalizovat. Další formou komunikace jsou třídní schůzky, které mají stále tradiční podobu, tj. učitel – rodič, bez zapojení dítěte. Rodiče mohou využít i konzultační hodiny, které mají učitelé v určitou hodinu a den. Již třetím rokem se na škole organizuje absolventský ples pro žáky 9. ročníku. Téměř každý rok akademie pro rodiče, během roku pak vánoční dílničky a Dny otevřených dveří, které se konají před zápisem do 1. třídy. Rodiče mají také možnost zapojit se do akcí jednotlivých tříd. Zde záleží především na dohodě mezi rodičem a vyučujícím. Tuto možnost využívají především rodiče žáků 1. stupně.

Dle dokumentu Kompetentní učitel 21. století je úkolem učitele vytvářet podmínky pro fungování partnerského vztahu mezi rodiči dětí a jím. V dané škole jsou ale velmi těžké podmínky pro zapojování rodičů do rozhodování o věcech souvisejících s životem školy.

Vedení školy

Vedení školy je tvořeno paní ředitelkou a její zástupkyní. Každá má své určité kompetence, které plní a zároveň spolupracují a doplňují se. Všeobecnou prioritou jsou spokojení žáci, zaměstnanci a rodiče. Ti proto, aby dávali své děti do školy rádi. Vedení se snaží o udržení rodinného prostředí. Z rozhovoru se zástupkyní školy vyplývá, že v současné době, jak již bylo zmíněno výše, je nejdůležitější navýšení kapacity školy a dostavba půdní přístavby. Vedení se nijak nebrání komunikaci s rodiči s rodiči, naopak se snaží o komunikaci intenzivní a otevřenou. V případě řešení problémů se vždy snaží

připravit, předvídat a vyřešit situaci na partnerské úrovni. Vždy chce dojít ke společnému cíli – spokojený žák. Dle slov paní zástupkyně uvažuje vedení o zapojení do projektu „Rodiče vítáni“. Jehož podmínky škola splňuje.

Rodiče

S rodiči žáků III. třídy jsem vybuodovala kladný vztah. Vyskytnou-li se problémy, rodiče vědí, že mají možnost vše okamžitě řešit. Všeobecně platí, že ačkoli je komunikace s rodiči na velmi dobré úrovni i zde se najdou někteří, kteří nechtějí či spíše nemohou komunikovat. Především jsou to rodiče, kteří nevlastní internet a do školy se z jakýchkoliv důvodů nedostavují.

Přestože jsou to lidé různých profesí, s odlišnými životními hodnotami, jako celek působí aktivně. O své děti mají zájem a rádi se zapojují do akcí tříd a školy, pořádaných v průběhu roku. Někteří se dokonce účastní i výletů, besídek, navštěvují dny otevřených dveří. Nedílnou součástí zlepšování vztahů a vzájemné komunikace je i možnost využití e-mailové či telefonní komunikace s třídními učiteli/učitelkami. Ti svůj mail i telefonní číslo poskytli rodičům s ohledem na to, že ne všichni mají možnost přijít do školy v určitou hodinu a den. Při případných problémech (rodinných, výukových, výchovných), tak mají možnost řešit je v co nejkratší době. Nedostávají tak nálepku „nespolupracující“, jak je uvedeno v teoretické části na str. 17.

Třída

Výzkum týkající se hodnocení probíhal ve třetí třídě. Tuto třídu tvoří 24 žáků, z toho 12 dívek. Navštěvují ji dva žáci s individuálním vzdělávacím plánem, jeden žák s podpůrným plánem výuky, několik žáků s SPU a žáci z rozvedených rodin i rodin sociálně slabých. Tuto třídu vedu již od prvního ročníku. Složení žáků se mění jen minimálně, doposud ze třídy odešli pouze dva žáci z důvodu přestěhování a jeden plní docházku v zahraničí. Děti tvoří velmi dobrý kolektiv. Snaží se naslouchat druhým – naplňují tak sociální kompetence. Dokážou pracovat samostatně, ve dvojicích ale i ve skupinách. Aktivně se zapojují do všech akcí pořádaných školou. Plní své školní povinnosti a nebojí se vyjádřit svůj vlastní názor. Třída je bezproblémová.

Jako autorka této diplomové práce jsem zároveň třídní učitelkou v dané třídě. Vybudovala jsem si k dětem přátelský vztah a práce se současným kolektivem mě velmi baví. Ve třídě se díky přátelské atmosféře a disciplíně žáků netvoří žádné vážnější konflikty. Svým žákům se snažím říkat vždy pravdu a nebojím se přiznat chybu. V případě problémů se snažím vše řešit pomocí diskuze a zapojením všech. Vede své žáky k samostatnosti, vytrvalosti a důslednosti. S žáky vedu dialog, dávám možnost každému jednotlivci vyjádřit se, říci svůj názor, mým úkolem je zapojení všech žáků do dění ve třídě, čímž se snažím naplňovat indikátory obsažené v dokumentu „Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA – Competent Educator of the 21 st Century: ISSA s Definition of Quality Pedagogy“.

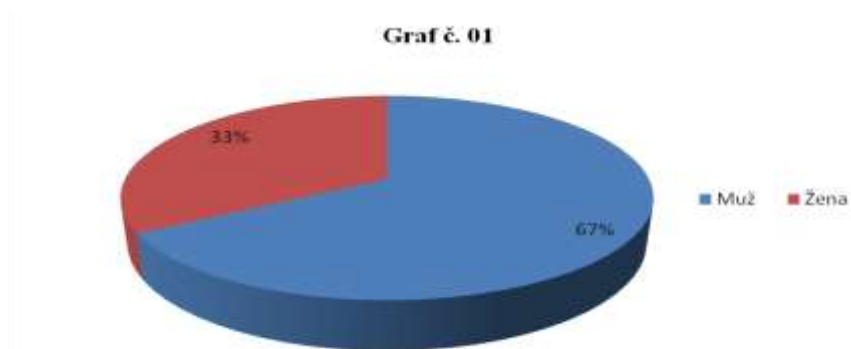
Od první třídy píši dětem slovní hodnocení, které je součástí tohoto výzkumu, Postupem času se změnila jeho frekvence i vzhled od 1x za týden v 1. ročníku, přes 1x za 14 dní ve druhém, 1x za měsíc ve třetím, doplnění sebehodnocením jednotlivých žáků, zmíněným na str. 31, až po současný 1x za půl roku. Každý ve třídě tak má možnost zdokonalit se v nedostatecích, na které jej já jako třídní učitelka upozorním. Pro své žáky pořádám i akce mimoškolní: výlety o letních prázdninách, návštěvu kina, spaní ve stanech, ... Jsem si vědoma, že každé z dětí má své přednosti i problémy a snažím se k němu s ohledem na výše zmíněné přistupovat. Všechnu práci a společné zážitky třídy dokumentuji a prezentuji na webu školy či v místním tisku. V oblasti komunikace s rodiči se mé názory a snahy postupně vyvíjejí. I zde se snažím řídit kritérii obsaženými v dokumentu Kompetentní učitel 21. století. Dle něj vytváří učitel příležitosti pro zapojení dětí i tím: *“..., že svým příkladem modeluje partnerskou a efektivní komunikaci také s ostatními dospělými.“. (Kompetentní učitel 21. Století, 2012)*

4.5 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

4.5.1 Dotazování a rozhovory s učiteli

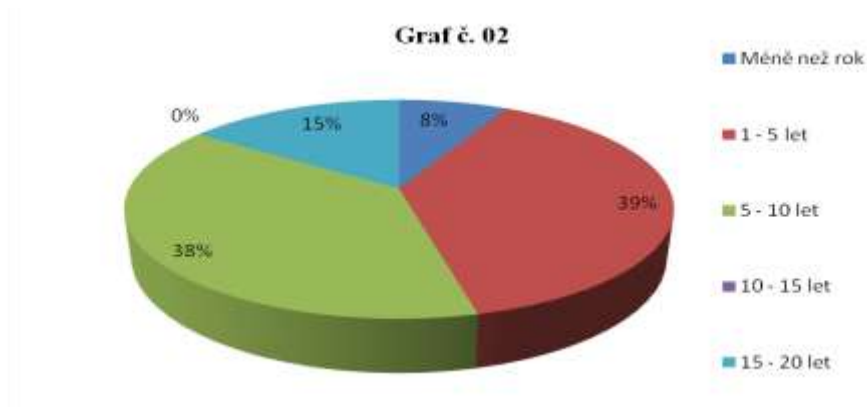
Dotazníkového šetření se zúčastnilo 13 učitelů, kteří vyučují na dané základní škole. Dotazník obsahuje dohromady 15 otázek, z toho se jedna váže na předchozí odpověď. Tuto možnost využili pouze 4 respondenti.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

Mezi dotazovanými byli pouze dva zástupci mužů. Což tvoří 15% vyučujících na 1. stupni. Je to méně než na stupni druhém, kde v současné době působí 4 muži.

2. Jak dlouho působíte na této škole?

Druhá otázka je pro čtenáře pouze informativní. Slouží k tomu, aby si učinil představu o věkové kategorii jednotlivých vyučujících na 1. stupni zkoumané školy.

Z výsledků vyplývá, že pouze 15% respondentů je na současné škole déle než 15 let. Nejvíce vyučujících působí na škole v rozmezí 5 – 10 let. Což potvrzuje stálost pedagogického sboru.

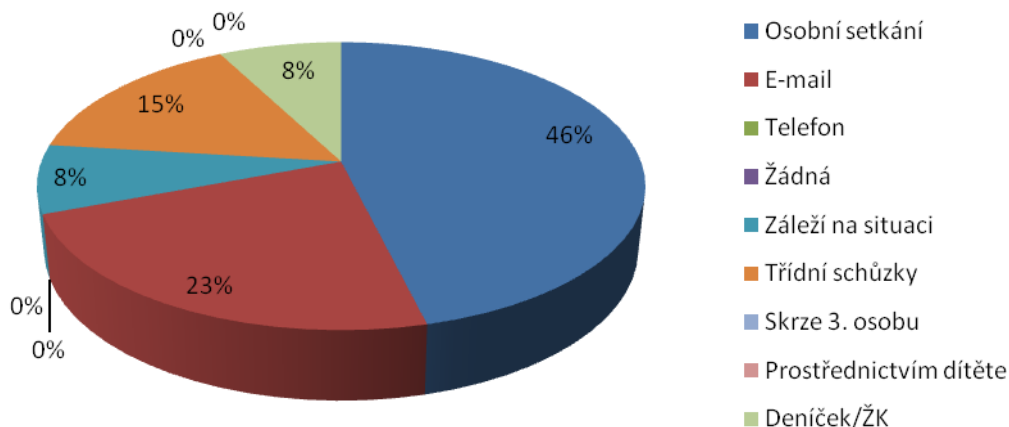
3. Jakých způsobů komunikace s rodiči využíváte nejčastěji?

Využívaný způsob komunikace	Počet odpovědí
Osobní setkání - konzultační hodiny	6
E-mail	7
Telefonní kontakt	3
Žádnou - nekomunikuji vůbec	0
Záleží na situaci	1
Třídní schůzky	6
Skrze třetí osobu (výchovný poradce, ředitel (ka) školy, ...)	0
Prostřednictvím dítěte	0
Záznamem v deníčku (žakovské knížce) dítěte	1

V této otázce mohli učitelé vybrat více možností maximálně dvě. Z výše uvedené tabulky vyplývá, že učitelé preferují osobní setkání v rámci konzultačních hodin nebo třídních schůzek. Je to zřejmě dané také tím, že tato forma komunikace je ve školství povinná a to alespoň dvakrát do roka. Záleží také na okolnostech, které ovlivňují způsob komunikace. Sedm vyučujících komunikuje s rodiči formou e-mailů. Tento způsob je rychlý a časově nenáročný. Telefonního kontaktu využije během školního roku 23%, tj. 3 ze 13 dotazovaných. 8% komunikuje prostřednictvím deníčku (žakovské knížky) dítěte.

4. Který z těchto způsobů Vám nejvíce vyhovuje?

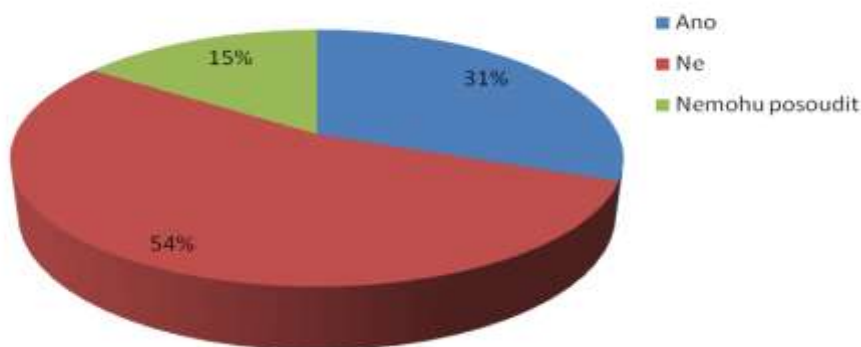
Graf č. 03

Již z otázky č. 3 vyplývá, že učitelé preferují osobní setkání. Tato otázka tuto skutečnost potvrzuje. Celým 46% nejvíce vyhovuje osobní setkání v rámci konzultačních hodin. Internetové spojení ve formě e-mailů naopak vyhovuje pouhým 23% (3) vyučujících. Naopak nejméně učitelům vyhovuje telefonní kontakt, podávání informací prostřednictvím dítěte, komunikace skrze třetí osobu.

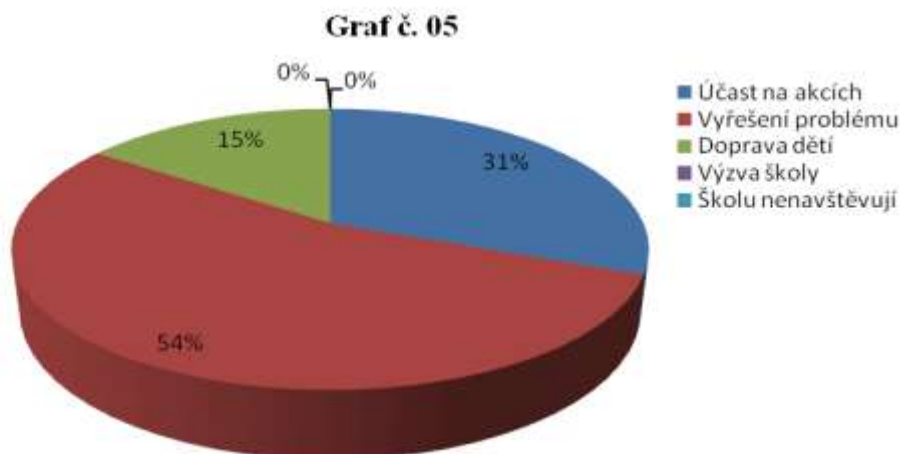
5. Setkal/a jste se někdy se zatajováním informací ze strany rodičů, které by ovlivnily Váš přístup k nim?

Graf č. 04

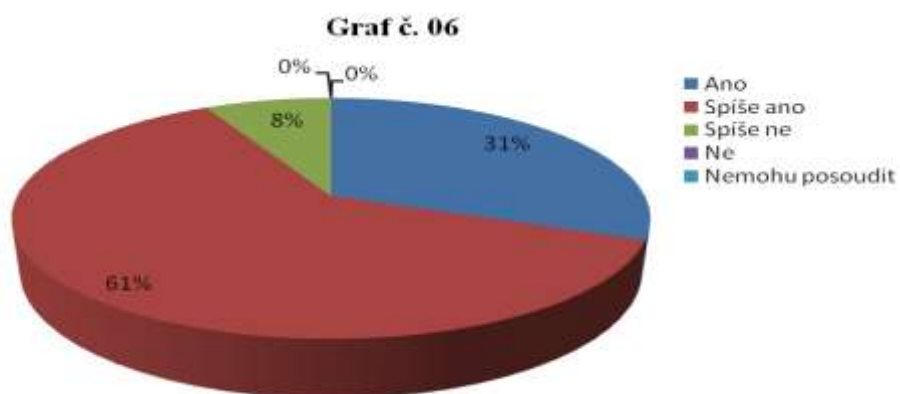
Tento dotaz nemohu řádně vyhodnotit, neboť nevím o jaký problém se jedná. Zde by bylo vhodné položit doplňující otázku. Například: Jaký problém?

6. Z jakých důvodů navštěvují rodiče školu nejčastěji?

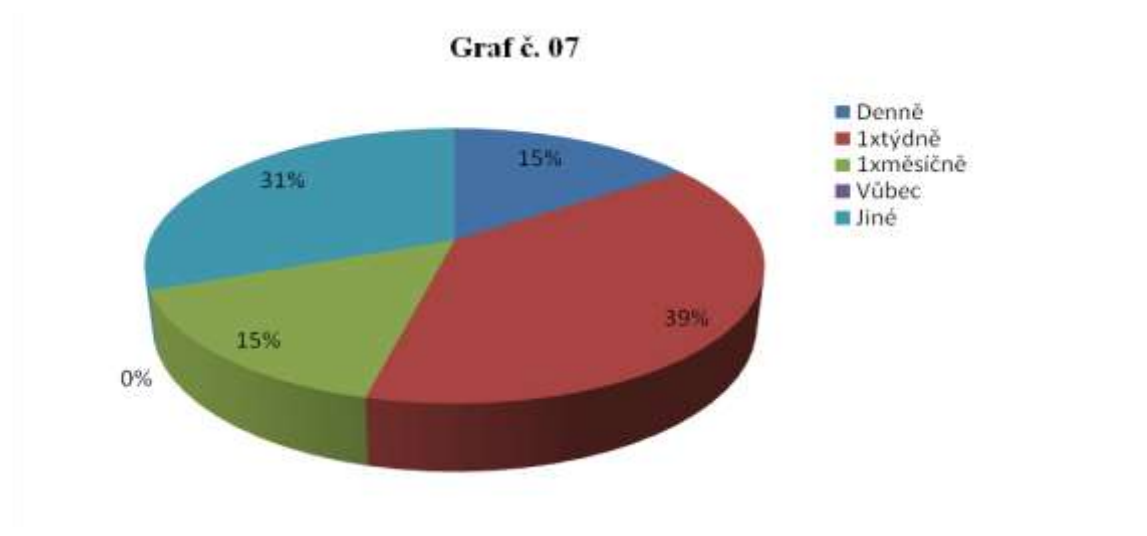
54% učitelů se domnívá, že rodiče navštěvují školu pouze z důvodu vyřešení nastalého problému. V tomto případě se však skutečnost velmi odlišuje od výsledků. Mnoho rodičů sice přijde problém řešit, ale mnohdy až na základě výzvy školy. 31% uvádí, že rodiče tak činí z důvodu účasti na akcích pořádaných školou. Dva z dotazovaných pak přítomnost rodičů přikládají pouze dopravě žáka do a ze školy.

7. Myslíte si, že rodiče mají dostatečný zájem o komunikaci s Vámi?

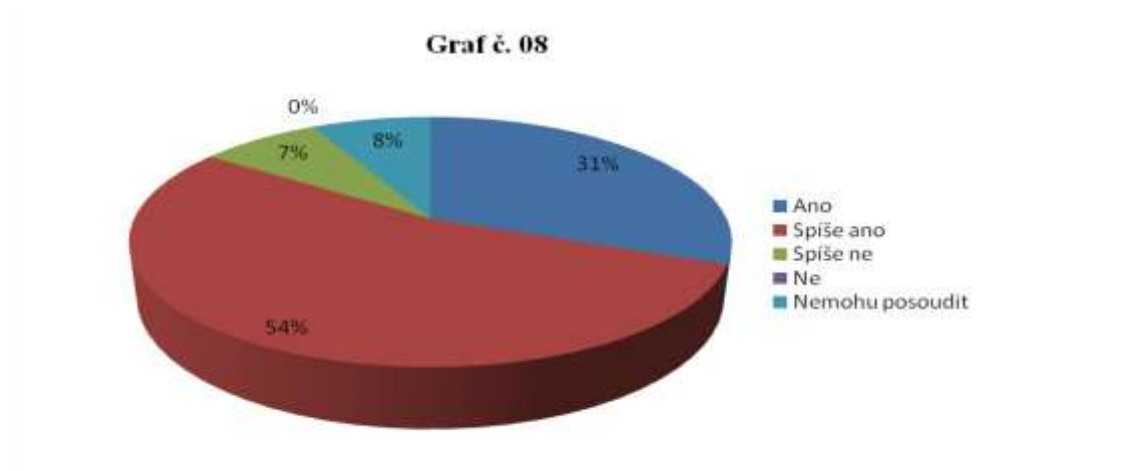
Osmdesát učitelů ze 13 uvedlo, že rodiče mají všeobecně dostatečný zájem o vzájemnou komunikaci. Nelze však posoudit, zda se tak děje z důvodu řešení problémů či z jiného důvodu. Zde jsem měla zvolit ještě doplňující otázku.

8. Jak často s rodiči komunikujete?

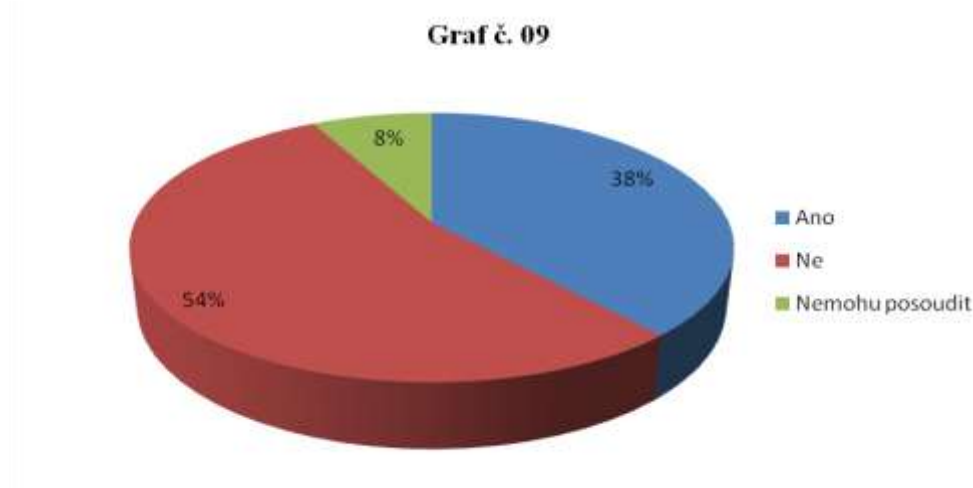
Zde se projevuje, že se jedná o nižší ročníky základního vzdělávání. 39% učitelů tj. 5 respondentů uvádí, že s rodiči komunikují 1x týdně. Téměř to samé procento (31%) komunikuje s rodiči dle potřeby, občas nebo podle situace a důvodu komunikace. Z výsledků též vyplývá, že učitelé se snaží komunikovat, žádný neuvedl možnost „vůbec“.

9. Myslíte si, že je takováto komunikace dostačující?

Z této otázky je patrné, že výše uvedená četnost komunikace dotazovaným učitelům vyhovuje. Jednomu z učitelů tato frekvence nevyhovuje.

10. Existují mezi Vámi a rodiči jakékoliv překážky v komunikaci?

Většina respondentů překážky v komunikaci nepocítuje. Přesto poměrně velká část (38%) překážky v komunikaci uvádí, viz otázka č. 11. Opět se zde objevuje jeden respondent, který danou situaci nemůže posoudit.

11. V případě, že jste na předcházející otázku odpověděl/a ano, pokuste se zapsat jaké.

- Respondent č. 1 - U rodičů, kteří nechtějí řešit nastalé problémy nebo si nechtějí připustit možné specifické poruchy učení svého dítěte.
- Respondent č. 2 - Vždy existují nějaké drobné nedostatky, s většinou rodičů komunikuji bez problémů, někteří jsou věčnými stěžovateli a někdo se nezajímá o své dítě vůbec. S běžnými rodiči ale komunikace probíhá bez problémů.
- Respondent č. 3 - Zatajování informací ze strany rodičů problémového žáka, neochota spolupracovat.
- Respondent č. 4 – Rodiče často nechtějí řešit problémy dítěte, je to pro ně časově náročné. V jiném případě si nechtějí připustit, že dítě má nějaký

problém. Zde můžeme mluvit o rodině perfekcionista, viz str. 17

Z výše uvedeného je znát, že v případě, že se vyskytne překážka v komunikaci, týká se většinou problémů žáka, které neochota či velká pracovní vytíženost ze strany rodičů nedovoluje řešit. Ve velké míře se tato skutečnost týká zákonných zástupců žáka, kteří si problémy na jejich straně nechtějí připustit a chybu chtějí dokázat učiteli, viz str. 16.

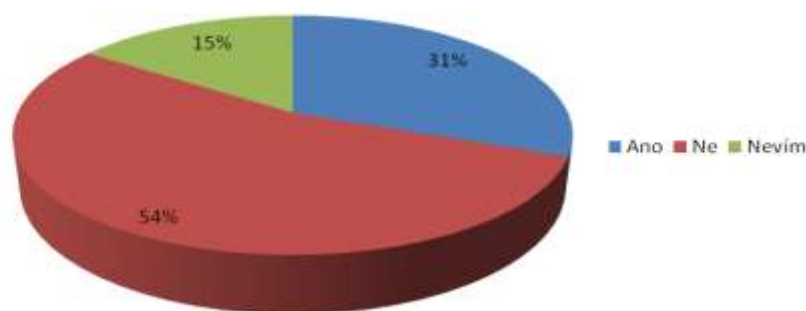
12. V případě řešení problému (špatné studijní výsledky, kázeňské problémy) je komunikace mezi Vámi a rodiči na:

Úroveň komunikace	Počet odpovědí
Dobrá	12
Špatná	0
Řeším s vedením školy	3

V tomto případě měli vyučující možnost zaškrtnout více odpovědí. Dvanáct respondentů se shodlo, že pokud se vyskytne nějaký problém, je vzájemná komunikace na dobré úrovni. Dva z nich však využili možnost uvést, že tuto situaci i přesto řeší s vedením školy. A jeden odpověděl, že takovouto situaci řeší pouze s vedením školy.

13. Myslíte si, že je nutné zlepšit komunikaci mezi Vámi a rodiči?

Graf č. 10

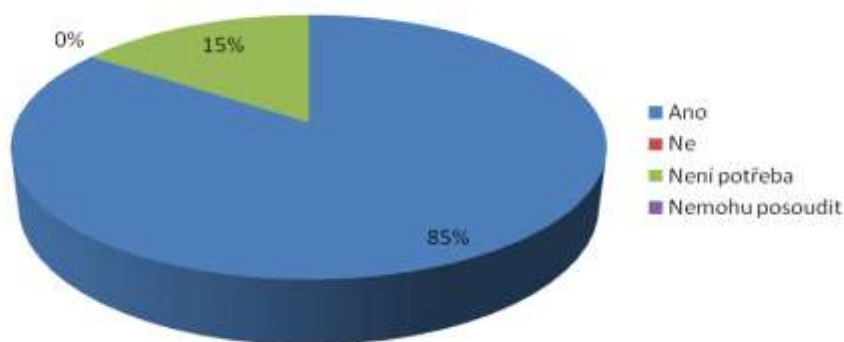

Více jak polovina vyučujících nepociťuje nutnost zlepšovat komunikaci s rodiči. Současný způsob jim vyhovuje. Pouze dva respondenti cítí, že je nutné komunikaci zlepšit. Ostatní zvolili odpověď nevim. Jedním z nich je i vyučující, který v předešlé otázce uvedl, že situaci řeší s vedením školy.

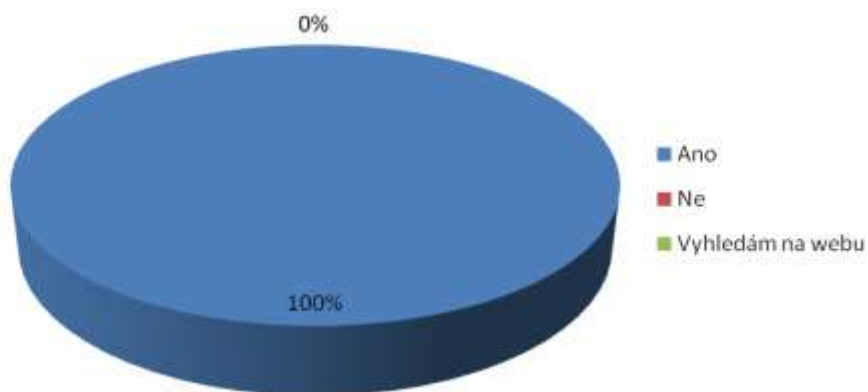
14. Myslíte si, že Vám může v komunikaci s rodiči pomoci výchovný poradce?

Graf č. 11

15. Víte, kdo působí na pozici výchovného poradce ve škole, kde učíte?

Graf č. 12

Čtrnáctá a patnáctá otázka byly voleny jako doplňující. Z odpovědí jednotlivých učitelů lze usuzovat, že přítomnost výchovného poradce na škole je prospěšná a samotný výchovný poradce může pomoci při komunikaci s rodiči. Zároveň všichni vědí,

na koho se v případě potřeby mají obrátit. Žádný z dotazovaných neuvedl odpověď ne. Kolektiv na této škole je malý, proto všichni pedagogové znají pravomoci a zařazení do funkce jak své, tak svých kolegů (kolegyň).

Na základě zjištěných dat jsem se rozhodla doplnit dotazník polostrukturovaným rozhovorem s jednotlivými vyučujícími. Rozhovor obsahoval 20 otázek, které se neměnily, pro všechny respondenty byly stejné. V některých případech jsem byla nucena otázku vysvětlit, případně přeformulovat.

4.5.2 Otázky pro rozhovor – vyhodnocení

Celkem respondenti odpovídali na 20 otázek, týkajících se komunikace učitel – rodič, spokojenost s komunikací, závislost komunikace na hodnocení... Všem byly pokládány stejné otázky. Z těchto 20 otázek se 4 otázky vztahují na předcházející odpověď.

1. Jak dlouho učíte na této škole?

Odpovědi na tuto otázku byly různorodé. Na rozdíl od dotazníku odpovídali učitelé přesným počtem let. Délka působnosti na zdejší škole není ovlivněna věkem dotazovaného. Otázku jsem položila, abych zjistila, jaká je stálost pedagogického sboru. Jeden z mužů působí na škole méně než rok, druhý naopak již 26 let. Dvě z učitelek byly přijaty jako zástup za mateřskou dovolenou.

Počet let	Počet respondentů
Méně než 1 rok	1
2	2
3	1
4	1

5	2
6	1
7	1
14	1
26	1

Stejně jako v dotazníku, vypovídá doba působnosti vyučujících o stálosti kolektivu.

2. Jakým způsobem ovlivňuje tato doba komunikaci s rodiči?

Na tuto otázku odpovědělo 10 vyučujících z 11. Jeden uvedl, že doba působení na škole jeho komunikaci neovlivňuje. Ostatní uváděli různé důvody.

Vyučující 1: *„Velmi výrazně, mnoho rodičů je současně i bývalými žáky, tedy vztahy jsou neformální.“*

Vyučující 2: *„Učitel jako osobnost je téměř nerespektován. Rodiče nechtějí přijmout problémy dětí za vlastní, veškerou odpovědnost má dle rodičů škola, Důvodem je nedostatek času a chybějící komunikace v rodině.“* Tuto odpověď můžeme opřít o text na str. 21. Rodiče se snaží vinu .....

Ve dvou případech se objevily téměř totožné odpovědi: *„Vztah učitel – rodič se postupem času změnil v přátelství.“* *„Obě strany ví, co od sebe mohou očekávat.“*

Další typy odpovědí byly:

„Zintenzivňuje se elektronická komunikace.“ *„Mám pocit, že někteří rodiče mají stále méně času na komunikaci se školou.“*

„Odhadnu, jak s kterým rodičem jednat, komu sdělit jen fakta, s kým má cenu problém rozebírat do hloubky.“

Pro některé se stala komunikace jednodušší, „*avšak osobní kontakt s rodiči je složitější.*“ U začínající učitelky se zlepšily i vzájemné vztahy. Překvapující pro mě byla odpověď starší kolegyně, kterou znám jako vyrovnanou a klidnou, kterou hned tak něco nerozhodí. „*Stále větší toleranci, spíše již rezignuji, jsem moc stará. Ale štve mě to. Když si vzpomenu na prvňáky ....., proč si dělám zle. Nejhorší je, že jak myslíš, zůstává stejné, to nestárne.*“ Vysvětlila mi, že děti učí stále stejně, ale mění se přístup rodičů ke škole.

3. Jakými způsoby s rodiči komunikujete?

Možností, jak komunikovat s rodiči je velmi mnoho. Je prakticky na učiteli, které z možností si vybere. I zde se můžeme opřít o teoretickou část tohoto textu ze strany 34. Z předcházejícího dotazníku je zřejmé, že těch možností učitelé využívají více, než jen jednu. I když je pouhých 11 respondentů, mohou se některé odpovědi opakovat, proto bude součet všech odpovědí vyšší než 11. V jednotlivých odpovědích se objevovaly např. osobní kontakt, telefon, SMS, e-mail ... Většina učitelů komunikuje:

- SMS – odpověď, která se objevila jen u jednoho z respondentů
- Telefon – tuto variantu zvolilo 9 učitelů. Z toho dvě učitelky využívají telefonní kontakt pouze v nejnnutnějších případech. Zároveň odpovědi vypovídají o tom, že 82% poskytlo rodičům své soukromé telefonní číslo, neboť škola má pouze jeden mobilní telefon, který je určen všem vyučujícím.
- Osobně – tuto skutečnost uvedlo všech 11 učitelů. „Osobně“ znamenalo setkání v podobě třídních schůzek či konzultačních hodin (individuálních pohovorů). Stejně jako v předešlém otazníku se potvrzuje to, že osobní setkání v rámci třídních schůzek je v našem školství pro obě strany povinností. Tato skutečnost je zanesena i do školního řádu.
- E-mail – odpověď, kterou uvedlo 8 učitelů. Na škole mají učitelé zřízeny e-mailové schránky, kterou jsou umístěny na webových stránkách školy a rodiče si je tak mohou kdykoli vyhledat. V případě omluvení dítěte

z výuky využívají rodiče i elektronickou omluvenku umístěnou na webových stránkách školy.

Odpověď	Počet odpovědí	%
SMS	1	9
Osobně	11	100
Mobilní telefon	9	82
E-mail	8	73
Notýsek +ŽK	5	45

4. Jaký způsob je nejčastější?

I u této otázky odpovídali učitelé více způsoby. Potvrzuje to, že komunikace ve školství se nemůže odehrávat jen jedním způsobem.

Odpověď	Počet odpovědí	%
Osobně	2	18
E-mail, elektronická komunikace	5	45
Písemná komunikace	3	27
SMS	1	9
Mobilní telefon	5	45

Nejčastějším způsobem komunikace se jeví komunikace elektronická a telefonická. Tento způsob praktikuje 45% dotázaných. Jeden z učitelů uvedl, že to jaký způsob zvolí, záleží na tom, s jakým rodičem komunikuje. Podle mě je to dané také tím,

že dnešní rodiče jsou často časově vytíženi a na osobní setkání, které učitelé označují za jeden ze způsobů komunikace, nemají čas. Což je zřejmě důvodem, proč učitelé stále častěji volí jako nejčastější způsob komunikace e-mail či telefonní kontakt. Osobní setkání v tomto případě uvedlo pouze 18% tj. 2 učitelé.

5. Vyhovuje Vám tento způsob?

Důvodem položení tohoto dotazu bylo zjistit, jak jsou učitelé spokojeni se stávající formou komunikace. Všech 11 učitelů uvádí, že jim současný způsob komunikace vyhovuje. Žádný z respondentů nevolil možnost ne.

6. Z jakého důvodu Vám (ne)vyhovuje?

Otázka, která vysvětluje spokojené důvody komunikace. Uvádím zde „spokojené“ komunikace, neboť z předešlé otázky vyplývá, že učitelé jsou se současnou formou komunikace spokojeni. V této otázce si učitele rozdělím do pěti skupin.

Učitelé, kteří preferují osobní kontakt.

Do této skupiny patří dva respondenti. Osobní setkání uvedli jako nejčastější způsob komunikace právě z důvodu osobního kontaktu.

U1: „*Mám lepší pocit, když se dívám do očí.*“ Druhá vyučující upřesnila osobní komunikaci na třídní schůzky, jako důvod uvedla: „... *nejvíce jich tam přijde.*“

Učitelé, kteří preferují elektronickou komunikaci (e-mail).

Způsob, který vyhovuje 5 respondentům. Důvody, proč volí tento způsob, jsou:

- praktičnost
- rychlé jednání
- rychlejší reakce od rodičů
- nejprůhlednější (e-mail se uloží a v případě potřeby může být předložen při opakovaném řešení)

Jeden z učitelů uvádí: „*Pokud nemusí rodiče osobně do školy, většinou rychle reagují.*“

Učitelé, kteří preferují telefonní kontakt, SMS.

Telefonická komunikace vyhovuje též 5 učitelům. Většinou se odehrává přes mobilní telefon, neboť učitelé sledované školy dávají rodičům na začátku školního roku své soukromé telefonní číslo. Čtyřicet pět procent dotázaných uvedlo jako důvod:

- rychlé vyřízení záležitosti
- možnost okamžité odpovědi a reflexe
- rychlejší reakci od rodičů
- aktuálnost (např. při omlouvání absence)

Učitelé, kteří preferují písemnou komunikaci.

Písemná komunikace se objevila ve třech odpovědích.

U1: „*Funguje – osvědčuje se.*“

U2: „*Je to snadné, rychlé, ale chybí zpětná vazba.*“

U3: „*Rodiče denně otevírají notýsek, a tudíž je neokrádám o čas.*“

Z tohoto šetření je patrné, že učitelům sice písemný kontakt vyhovuje, ale jeden z nich přiznává, že chybí zpětná vazba. Je zajímavé, že učitelé uvedli jako jeden ze způsobů komunikace osobní komunikaci, ale nejčastěji využívají telefonní kontakt a elektronickou komunikaci. Je zvláštní, ale v dnešní době snad i pochopitelné, že většina upřednostňuje rychlost před osobním kontaktem.

7. Jak často s rodiči komunikujete?

Frekvence	Počet
1x týdně	3
2x týdně	1
Dle potřeby	5

Téměř denně	1
1x měsíc	1

V této otázce se sešlo více typů odpovědí. Souhrnně lze říci, že učitelé komunikují s rodiči dle potřeby. Frekvence se liší se zvyšujícím se ročníkem. V nižších ročnících 1. stupně komunikují učitelé častěji a v kratších intervalech než v druhém období daného stupně základní školy. V případě, že komunikují častěji, pak především e-mailem a to minimálně 1x měsíčně. Četnost komunikace závisí také na druhu problému, který potřebuje učitel diskutovat. V jednom případě se objevila i odpověď, která se opírala o působení na škole v rámci úvazku. Respondentka uvedla: *“Ne často, nyní pracuji na částečný úvazek, není tolik důvodů ani příležitostí.”* “Zaznamenala jsem i odpověď typu komunikace na třídních schůzkách (tj. 1x za čtvrt roku).

Celkově lze říci, že učitelé se o komunikaci snaží poměrně často. Zároveň však závisí na momentální situaci. Pokud se vyskytne problém, je komunikace častější a intenzivnější. Z pohledu učitelů by ale mohla být u některých rodičů častější. Myslí se tím rodiče, kteří se o dění ve škole moc nezajímají. Například u rodin liberálních a improvizujících, viz str. 17.

8. Je tato frekvence z Vašeho pohledu dostačující? V případě že ne, jak by se měla změnit?

Frekvence	Počet odpovědí	%
Dostačující	10	91
Nedostačující	0	0
Mohla by být častější	1	9

Z grafu je patrné, že četnost komunikace učitelům vyhovuje. Někteří doplňují, že by mohla být častější, Frekvence se zvyšuje v případě nutnosti řešit problém. Jedna

z jedenácti uvádí: „*Frekvence je dostačující, ale rodiče by měli více komunikovat, ne až na požádání.*“ Ta samá respondentka by uvítala větší iniciativu od rodičů.

9. Za jakým účelem (důvod) nejčastěji s rodiči komunikujete?

Ze zkušenosti vím, že rodiče komunikují s učiteli pouze v případě nutnosti. Většinou, jedná-li se o problém (výukový, chování, ...). Učitelé uváděli více možností odpovědí. Což dokládá, že komunikace učitel – rodič se netýká pouze jedné záležitosti.

Důvod komunikace	Počet odpovědí	%
Hodnocení/prospěch	5	45
Informace v době nemoci	2	18
Problémy (výchovné/výukové)	7	64
Omluvenky	2	18
Uvolnění ze školy	2	18
Třídní/školní akce	2	18
Běžná komunikace	2	18

Velké procento učitelů (64%) uvedlo, že s rodiči nejvíce komunikují v době, kdy se vyskytne problém. V první třídě se objevují problémy týkající se nepochopení učiva, zapomínání úkolů a pomůcek, občas nepřipravenost na školu. V tomto případě bych se přikláněla k větší časové zaměstnanosti ze strany rodičů, především u dětí a rodičů z neúplných rodin (str. 15). Často nemají na své děti čas, který je v tomto období školní docházky velmi důležitý. Ve vyšších ročnících se problémy týkají především školního prospěchu či spíše nespěchu. Pět z dotazovaných s rodiči nejčastěji komunikuje z důvodu hodnocení/prospěchu žáka.

10. Ovlivňuje podle Vás komunikace učitel – rodič žákův prospěch?

Komunikace učitel – rodič je jedním z druhů pedagogické komunikace. Dle Čapka (2013) je velký rozdíl v tom, jak komunikaci s rodičem vedeme. Můžeme s ním vést rozhovor suportivně (aktivně nasloucháme...) nebo defenzivně (jsme ve střehu...). Závisí také na tom, zda mluvíme s rodičem, jehož dítě chodí do školy rádo nebo naopak.

V deseti případech se učitelé domnívají, že vzájemná komunikace učitele a zákonného zástupce žáka může ovlivňovat žákův prospěch. Z tohoto počtu podle jednoho ovlivňuje na 70% a dle dalšího: „Částečně ano, ale ne zásadním způsobem“.

U1: „ V případě „rozumného“ rodiče ano ovlivňuje a naopak“. Z této jedné věty můžeme usuzovat, že závisí na samotných rodičích, jak ke komunikaci přistupují. Pokud reagují kladně a snaží se s učitelem komunikovat, pak se jistě tato skutečnost projeví i v žakově školním působení.

U2: „Záleží jak u kterého dítěte. Jsou rodiče, u kterých i přes zvýšenou komunikaci není zpětná vazba.“

11. Pokud ano, uveďte důvod.

Otázka, která svým obsahem navazovala na předcházející, doplňovala ji. Vzhledem k tomu, že učitelé odpověděli v 91% kladně, objevilo se zde deset různých odpovědí. Týkaly se především ovlivnění domácí přípravy, zpětné vazby, větší informovanosti...

U1: *V případě výukových problémů na to rodiče upozorním a domluvíme se, jak s dítětem pracovat, aby se jeho nezdary zmírnily, zlepšilo se hodnocení.*“

U2: *Rodiče mají větší kontrolu a s žáky více procvičují*“

Zaujalo mě tvrzení: „Žák nemá možnost zatajovat špatné hodnocení.“ V tomto případě by komunikace musela být velmi intenzivní. Nejsem si jistá, zda se, v případě běžné komunikace tj. 1x za čtvrt roku, tato skutečnost i přes snahu učitele neobjeví. O této

možnosti by se dalo více uvažovat, kdyby na škole fungovala elektronická žákovská knížka.

U3: „*Jsou rodiče, u kterých i přes zvýšenou komunikaci, není zpětná vazba.*“ To v důsledku znamená, že žákův prospěch zůstává na stejné úrovni, jako před zmíněnou komunikací. Tudíž bez jakýchkoliv známek zlepšení. Opět to potvrzuje domněnku, že rodiče jsou časově velmi zaměstnaní nebo se o prospěch svého dítěte téměř nezajímají.

Výrok, se kterým částečně souhlasím, vychází od mladší kolegyně: „*Čím více spolupracují rodič s učitelem, tím více je chování a prospěch dítěte ovlivněn k lepšímu. Jde o větší informovanost obou stran.*“ Osobně bych vynechala pasáž „k lepšímu“. Ne vždy ovlivňuje vzájemná komunikace rodičů a učitelů obrat k lepšímu. Závisí opět na rodičích a jejich vztazích ke škole a učitelům. Důvodem, proč komunikace učitel – rodič ovlivňuje prospěch žáka, může být také: „*Pokud rodič ví o problémech a učitel mu nabídne konkrétní náměty na zlepšení, může žáka lépe podpořit.*“

Následující tabulka zachycuje míru ovlivnitelnosti společné komunikace.

Důvod	Počet odpovědí
Zlepšení domácí přípravy	4
Větší spolupráce – větší úspěchy	3
Získávání podrobných informací o chování a prospěchu	1
Rychlejší kontakt	1

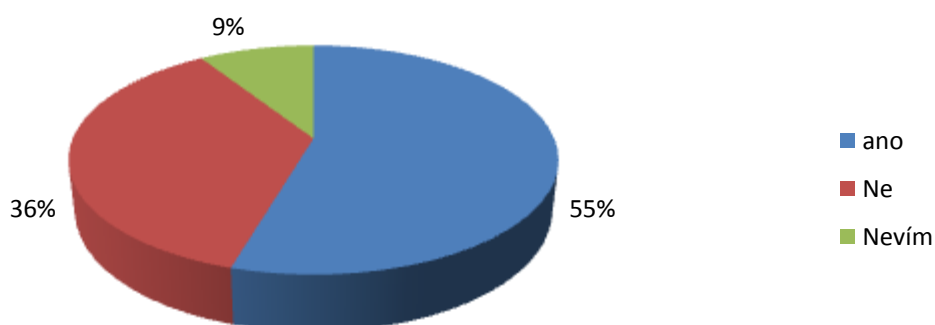
Z tohoto šetření vyplývá, že zásadním důvodem, který je spjat s dotazovanou komunikací, je následné zlepšení domácí přípravy žáka. Z 30% je důvodem větší spolupráce rodičů a následné úspěchy ze strany žáka. Nejsem si však jistá, zda i toto ve skutečnosti funguje. Často jsou přehnaně spolupracující rodiče pro dítě spíše zátěží než prospěchem.

12. Je něco, co byste na komunikaci s rodiči rád (a) změnil (a)?

Komunikovat s rodiči je ve školství velmi důležité. Jak jsem již jednou zmínila, učitel by neměl zůstat jen u jednoho zavedeného způsobu. Občas se i ve zdánlivě fungující komunikaci může objevit něco, je by se dalo zlepšit.

Větší třetina (4) respondentů uvedla, že by na dosavadní komunikaci nic neměnila. Jedna z učitelek se nemohla rozhodnout, proto uvedla: „Nevím.“ Ostatní uvedli, že by změnu uvítali.

Graf č. 13

Možnosti zlepšení komunikace:

- U některých rodičů by učitelé uvítali vstřícnější postoj. „Někteří rodiče působí nadřazeně.“
- „Větší procento rodičů, kteří navštíví třídní schůzky, především těch, kteří mají problém, který je nutný řešit.“
- Větší angažovanost rodičů.
- Rychlejší reakce na problém.
- Změnit neobjektivnost rodičů.
- Rodiče by měli přebrat odpovědnost za problémy svých dětí. Neobviňovat školu.

Jedna z učitelek by viděla jako dobré, kdyby rodiče přišli s problémem včas a sami od sebe a nečekali, až na špatné známky dítěte. Další z vyučujících uvádí, že někteří rodiče nekomunikují vůbec. „Ráda bych, aby komunikovali častěji.“ Rodiče dle

výpovědi mají připomínky až na třídních schůzkách, tedy s časovou prodlevou. S rodiči nejslabšího žáka by ráda komunikovala další z učitelek. Tito rodiče: „*Zdá se, přestali mít o dítě a jeho prospěch větší zájem.*“ Je těžké změnit komunikaci s rodiči, kteří nejeví zájem o své dítě (nespolupracující rodiče). Přesto by tuto skutečnost učitelé rádi změnili. Z požadavků jednotlivých učitelů vyplývá, že by rádi, aby se někteří rodiče (nespolupracující) více zapojovali a neobviňovali pouze školu z případných neúspěchů žáka. Bohužel z praxe vím, že komunikace s těmito rodiči je velmi těžká a napravuje se velmi dlouho. Často se to nepovede za celý první stupeň a mnohdy ani na stupni druhém. Z výpovědí respondentů se rodiče snaží převést odpovědnost na školu. V tomto případě mluvíme o rodičích z nepříznivého sociálního prostředí. Mnohdy se jedná o svobodné matky (neúplné rodiny). Osobně bych uvítala, kdyby rodiče byli přímí a komunikovali přímo se mnou a ne s vedením školy. Často se stává, že v některých případech mají zkreslený pohled, neboť nereagují na předešlé výzvy a komunikovat začínají, až když se objeví vážný problém (zhoršení prospěchu). Jak uvádím na straně 22, rodič by si měl ověřovat informace od svého dítěte.

13. Máte nějaké negativní zkušenosti v komunikaci se zástupci žáků? Jaké – popište.

Položením této otázky jsem se chtěla ujistit, zda ve škole, ve které probíhal průzkum, mají i jiní učitelé negativní zkušenost jako já. Osobně jsem se setkala s negativní reakcí rodičů, kterým se nelíbil prospěch dítěte. I před dlouhodobé průběžné slovní hodnocení komunikovali málo a náprava se nekonala. Teprve po písemné upozornění v podobě napomenutí k větší péči, se rodiče začali zajímat. Přesto ale, místo aby řešili problém se mnou, šli si stěžovat na vedení školy. I přes vysvětlení bohužel k nápravě nedošlo. Obdobnou zkušenost měla i kolegyně, která v současnosti působí na škole na částečný úvazek. „*Vina za špatné výsledky byla svalována pouze na mě, přestože domácí příprava byla nulová.*“

Pouze čtyři z jedenácti učitelů uvedli, že nemají negativní zkušenost. Ostatní se s ní již setkali.

Příklady negativní komunikace:

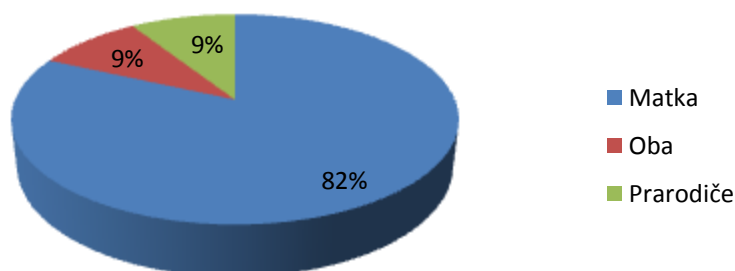
- U1: „Často nepřijdou rodiče osobně včas za mnou (zdůrazněno), ale řeší to mezi sebou a poté až příliš pozdě na třídních schůzkách.“
- Nepochopení dané věci – např. školní řád, nařízení ředitelky školy.
- Neústupnost rodičů ve svých názorech.
- Nekritičtí rodiče, i když mají podklady (známky, výsledky, ...) nepřijímají odpovídající známky a stěžují si na vedení školy a žádají prošetření. Reakce jedné z učitelek: „ Já už to přežiju, v červenci odcházím do důchodu.“
- Jedna z učitelek uvedla: „Nevěřičnost rodičů, někdy až arogance. Nespolupráce a obviňování školy z neúspěchu dítěte.“: Podobnou odpověď uvedl i jeden z učitelů: „Problematičtí rodiče často odmítají negativní hodnocení dítěte.“ Přičemž za problémové rodiče považuje ty, kteří o žáka v průběhu docházky ve školním roce nejeví zájem. Další zkušeností jedné z učitelek je, když přišla matka do školy a nevybíravě ji napadla jen proto, že si u lékaře často „nemocné“ dívky ověřovala, zda byla opravdu nemocná. Paní učitelka její osočování chvíli vydržela, ale nakonec ji ze školy poslala pryč, nebavila se s ní.

Domnívám se, že všechny příklady zde zmíněné negativní komunikace, vychází z nedostatečné informovanosti jak ze strany rodičů tak učitelů. Někteří rodiče si představují, že škola by měla naučit jejich děti nejen psát, číst a počítat, ale i slušně se chovat. V případě, že se objeví problém, pak příčiny přikládají právě škole. Často určují jako viníka učitele a nesnaží se najít chybu v rodině, viz str. 16 – 17. V případě řešení problémů s „neústupnými“ rodiči či „věčnými stěžovateli“ je pořízen zápis z jednání. Většinou je u jednání přítomna učitelka, rodič, výchovný poradce a v krajním případě i zástupce vedení školy. Z výše uvedeného vyplývá, že daná škola se ve vyhraněných případech snaží bránit všemi dostupnými prostředky.

14. S kým ze zástupců dítěte komunikujete častěji?

Dotaz byl položen, abych zjistila, s kým ze zákonných zástupců dítěte učitelé jednají.

Graf č. 14

Z grafu je patrné, že nejčastějším komunikátorem se školou je matka a to jak v telefonickém kontaktu, tak osobním. Potvrzuje to, že muži si problémy připouští jen málo a z důvodu zaměstnanosti nemají čas do školy docházet.

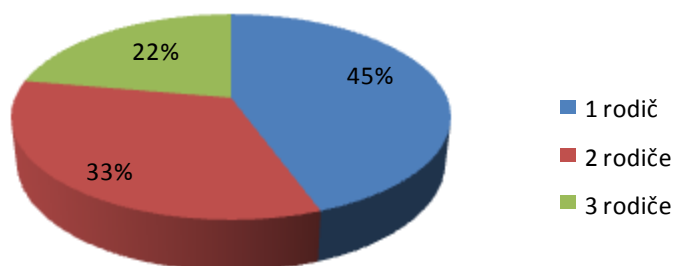
15. Vyskytují se ve třídě, ve které učíte, problémoví (nespolupracující) rodiče?

Otázka, kterou jsem položila učitelům za účelem zjištění, zda s problémovými rodiči přijdou do styku a zda s nimi musí komunikovat. Z dotazníku, který předcházel rozhovoru, jsem se dozvěděla, že 38% učitelů pociťovalo překážky v komunikaci. Otázka tedy na tento fakt navazovala. Pouze dva respondenti uvedli, že se s problémovými rodiči v současné době nesetkávají. Jedna z učitelek odpověděla, že problémové rodiče ve třídě nemá, nespolutracující ano. Zbylí dotazovaní uvedli, že ve své třídě takové rodiče zaznamenávají. I já osobně zaznamenávám ve své třídě rodiče „nespolupracující“/problémové. Zde se nespolutpráce, tedy nedostatečná komunikace zakládá na nedůvěře a respektu vůči mé osobě (str. 21).

16. Kolik rodičů považujete za problémové a proč?

Otázka navazuje na předcházející. Odpovídali na ni pouze ti učitelé, kteří u otázky číslo 15 odpověděli ano. Dle níže uvedeného grafu se ve třídách objevují 1 – 3 rodiče, které učitelé vnímají jako problémové či nespolutpracující.

Graf č. 15

Důvody, proč učitelé vnímají tyto rodiče jako problémové, uvádím níže. Jako hlavní důvod vidím nezájem rodičů o prospěch dítěte.

- „Do školy se dostaví až na několikáté vyzvání, dítěti s domácí přípravou nepomohou, ale očekávají od učitele, že bude řešit problémy za ně.“
- Nezájem rodičů o prospěch a chování
- Chybí komunikace
- Konfliktní jednání ze strany rodičů
- Nekritičnost rodičů, stěžování si i pře viditelné neznalosti
- Malý zájem rodičů i při viditelném neprospěchu dítěte

Tento názor zastává i další z dotazovaných: „Přestože má žák nedostatečnou, zákonný zástupce mě vůbec nekontaktuje a zřejmě nemá zájem o nápravu hodnocení.“. Stejnou zkušenost mám bohužel i já. Matka žáka, který učivo nezvládá, nereflektuje na žádné slovní, písemné ani elektronické vzkazy a se mnou jako třídní učitelkou vůbec nekomunikuje. V případě nutnosti (z její strany) komunikuje, stěžuje si, pouze s ředitelkou školy případně výchovnou poradkyní.

Další z učitelek uvádí jako důvod žádnou zpětnou vazbu od rodičů. Nejmladší z respondentů ve své třídě označuje tři rodiče, kteří nespolupracují. „Rodiče se nesnaží zlepšit chování a prospěch dítěte, ačkoliv by to bylo potřeba.“ Hlavní příčinu problému vidí v komunikaci.

17. Jak byste byli rádi, aby rodiče komunikovali?

Otázkou jsem chtěla zjistit, jakou komunikaci by učitelé rádi od rodičů „viděli“. Nezáleželo, zda jde o rodiče bezproblémové či naopak. Přesto mnozí z učitelů vztahovali tento dotaz právě na rodiče problémové, nespolupracující. Pouze jedna z učitelek je se současnou komunikací spokojena. Oba zástupci z řad učitelů uvedli, že by rádi, aby rodiče komunikovali pravidelně. Další dvě vyučující uvedly komunikaci přátelskou a konstruktivní. Dále se objevovaly odpovědi, které souvisely s odpověďmi nejčastější komunikace s rodiči.

Souhrnné odpovědi:

- Telefonem
- E-mailem
- Ústně na konzultačních hodinách
- Včasná komunikace, předcházení špatným známkám
- Alespoň 1krát se zajímat o to, jak se dítě ve škole projevuje
- Přátelsky
- Konstruktivně a objektivně

Jedna z učitelek by si přála, aby rodiče chodili alespoň na třídní schůzky a „*Společně hledali cestu, jak více dítěti pomoci.*“. Což plně vystihuje jedno z pravidel komunikace podle Fořta (2011), str. 22. Osobně bych uvítala, kdyby někteří rodiče byli přímější, měli odvalu říci mi do očí svůj názor. Neobcházet učitele a společně řešit problémy na úrovni vzájemné úcty. Další z pravidel komunikace dle Fořta (2011).

18. Myslíte si, že má slovní hodnocení vliv na vzájemnou komunikaci učitel – rodič?

Slovní hodnocení je jedna z možností komunikace. Bohužel se najde jen málo učitelů, kteří jsou ochotni se tímto způsobem zabývat. V českém školství a mezi rodiči je stále na prvním místě známka.

Z jedenácti dotázaných pět učitelů uvedlo, že slovní hodnocení má vliv na komunikaci učitel – rodič. „*Rodič má lepší přehled o konkrétním učivu, ví na co se více*

zaměřit.“. Pouze jedna učitelka uvedla, že žádný vliv nemá. Další odpověď zněla „někdy“. V další odpovědi učitelka souhlasila, ale zároveň uvedla, že by mělo být podpořeno známkou. Což potvrzuje, že známka je opravdu stále důležitá. Tři učitelky uvedly jako odpověď „Nevím.“. Dvě z nich tuto odpověď doplnily „*Nemám zkušenost.*“ a „*Písemné slovní hodnocení jsem nezkoušela, ale slovně hodnotím během roku každé dítě, s rodiči při osobních konzultacích.*“.

Osobně si myslím, že slovní hodnocení vliv na komunikaci má a poměrně veliký. Pokud rodič, ale i dítě přesně ví, kde ho „tlačí bota“, snaží se spolupracovat více a komunikace se stává intenzivnější. Obě strany si ta prohlubují komunikativní kompetence, zmíněné na straně 23.

19. Využíváte slovní hodnocení a proč?

Více jak polovina učitelů slovní hodnocení nevyužívá. Jako důvod uvádějí:

- Nedostatek zkušeností
- Slovní hodnocení pouze u ojedinělých případů – žáků cizinců, žáků s těžkou speciální poruchou učení
- Rodiče trvají na známkách, je pro ně stále důležitá

Jedna z odpovědí zněla: „*Já na to nemám čas.*“.

Dva dotazovaní tento druh hodnocení využívají ojediněle, neboť výborně doplní hodnocení známkou. Kolegyně z prvního ročníku hodnotí slovně v 1. a 3. čtvrtletí školního roku, neboť jej má předepsané v notýsku, tudíž je pro ni povinné. Další z učitelek využívá slovní hodnocení pouze na přání zákonného zástupce. Dodala však, že průběžně hodnotí celý rok. Zajímavá byla odpověď vyučující, pracující na částečný úvazek. „*V minulosti jsem slovně hodnotila hodně, měla jsem málo početnou 1. třídu. Rodiče i děti měli přehled o konkrétním úspěchu či neúspěchu. Nyní jej využívám málo. Učím na částečný úvazek. Slovně oceňuji jen obzvlášť vydařené práce.*“ S poslední větou však nemohu souhlasit. Myslím si, že je důležité hodnotit nejen úspěchy, ale i neúspěchy. Právě ze slovního hodnocení si ti méně úspěšní mohou vzít, kde udělali chybu a příště se jí pokusit vyvarovat. Svým žákům se snažím vždy napsat, kde se dařilo a kde naopak mají přidat, popřípadě doplním, jaký by byl vhodný postup.

20. V případě, že nevyžíváte, plánujete, že byste tuto možnost využil (a)?

Z učitelů, kteří slovní hodnocení nevyžívají, plánují takto hodnotit pouze tři dotázaní. Starší z učitelek již tuto možnost neplánuje, neboť v letošním roce půjde do důchodu. Další dvě odpověděly ne, bez udání důvodu. U jedné z nich bude ale vzhledem k její předcházející odpovědi nedostatek času. Stejnou odpověď jako v předešlé otázce volila další z tázaných. Slovní hodnocení by využila pouze u cizinců či žáků s těžkou specifickou poruchou učení.

- U1: „*Zkousím měsíční slovní hodnocení v dějepisu.*“ Tento vyučující též působí na 2. Stupni, proto uvedl hodnocení v dějepisu, Upřímně jsem s touto možností ani nepočítala.

Z učitelů, kteří slovní hodnocení využívají jen částečně, odpovídali:

U2: „*Plánuji, že se ke slovnímu hodnocení určitě alespoň částečně vrátím.*“

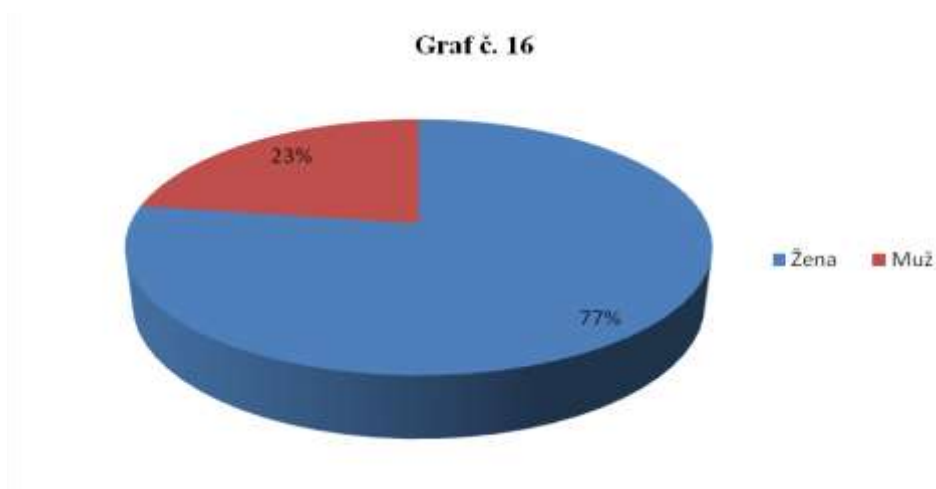
U3: „*Plánuji na příští rok. Jedenkrát týdně na konci týdne.*“ Tázaná vyučuje na škole pouze anglický jazyk a hudební výchovu. Myslím si, že v jazyce je důležité hodnotit slovně, především u začátečníků. Jako velmi pozitivní vidím odpověď mladé učitelky, která plánuje slovně hodnotit. Vzhledem k jejím rostoucím zkušenostem si myslím, že je to od ní krok správným směrem.

Tuto možnost mohu vřele doporučit. Slovně hodnotím již třetím rokem a to průběžně. V současné době písemně formou dopisu 1krát za půl roku. Frekvenci od první třídy zkracuji. Důvodem je, abych děti také naučila zodpovědnosti a donutila alespoň částečně je s rodiči doma více komunikovat.

4.5.3 Dotazování rodičů

1. Jaké je Vaše pohlaví?

Vyplnění dotazníku se zúčastnilo 22 rodičů, z toho 5 mužů a 17 žen. Je pravděpodobné, že čas na administrativu týkající se docházky dětí do školy mají více matky než otcové. Neznamená to však, že otcové o docházku a prospěch nemají zájem. Naopak je pravdou, že na třídní schůzky dochází velké procento mužů.

2. Jaké formy hodnocení využívá vyučující Vašeho dítěte?

Touto otázkou jsem zjišťovala, zda moji žáci odevzdávají doma vypracované slovní hodnocení. 23% dotazovaných uvádí, že ve třídě je využíváno pouze klasické hodnocení, tj. hodnocení známkou. Od první třídy je v této třídě používáno i hodnocení slovní.

Způsob hodnocení	Počet dotazovaných
Klasické hodnocení (stupnice 1-5)	5
Slovní hodnocení	0
Klasické i slovní hodnocení	17

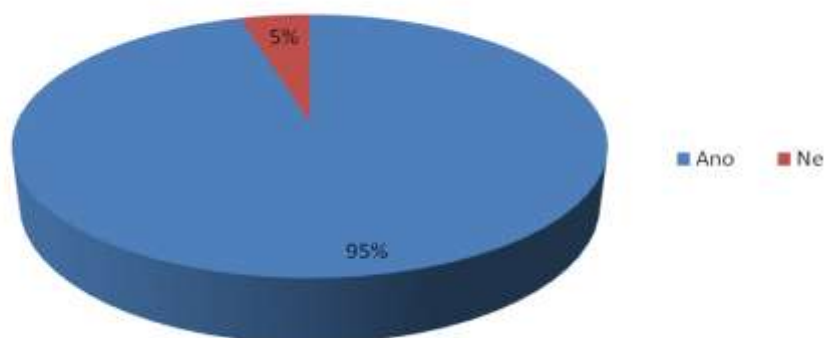
Jiné	0
------	---

Odpovědi nám ukazují na to, že ne všichni žáci doma hodnocení odevzdávají. V budoucnu proto uvažují o zpětnou vazbu rodičů v minimální hodnotě – podpisu rodičů na samotném hodnocení. Budu tak mít záruku toho, že rodiče dokument alespoň viděli. Nemohu si být však jistá, že jej i četli. Velmi dobrou zpětnou vazbou pro mě bylo i zapojení sebehodnocení dětí (viz str. 31) ve třetím ročníku. Každé z dětí napsalo do formuláře svůj názor a já se tak mohla orientovat na to, co je v dané třídě největším problémem.

3. Vyhovuje Vám tento způsob hodnocení?

Převážná většina dotazovaných uvedla, že jim tento způsob vyhovuje. Kombinace slovního a klasického hodnocení je tedy pro rodiče dostačující. V současnosti je v naší společnosti stále zastáván názor, že známka je pro dítě, myslím si, že spíše pro rodiče, více vypovídající. Osobně jsem zvolila doplňovat známky slovně. Z níže uvedeného grafu vyplývá, že tento způsob je pro rodiče žáků plně vyhovující.

Graf č. 17

4. Změnil/a byste způsob hodnocení?

Způsob současného hodnocení by změnili 2 rodiče z 22 dotazovaných. Pro mě je to zajímavé, neboť v předešlé otázce nevyhovoval způsob hodnocení pouze jednomu z rodičů. Důvod jejich odpovědí je uveden v následující otázce.

5. V případě, že jste v předešlé otázce odpověděl/a ano, napište z jakého důvodu.

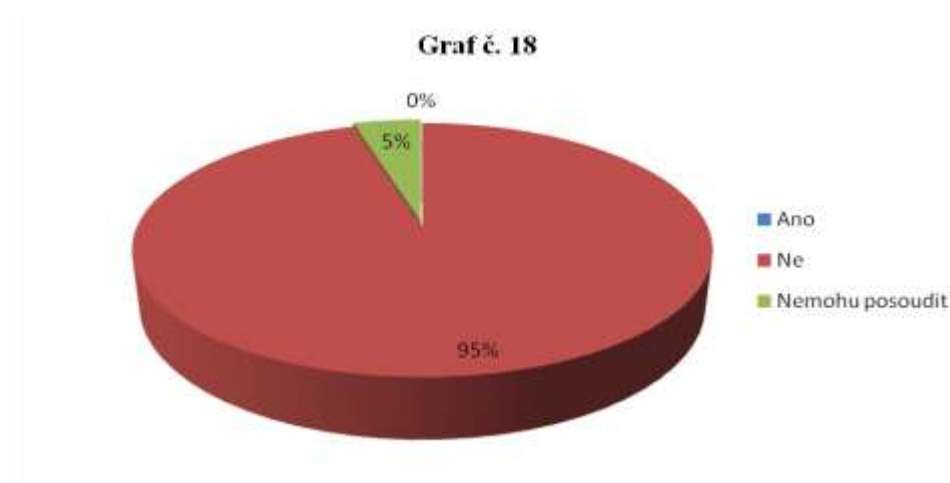
Tato otázka sloužila, jako doplňující k předešlé.

Rodič 1 uvedl: *“Hodnocení jsem viděla pouze v první třídě. Od té doby ho syn domů nepřines.”*

Rodič 2: Svoji odpověď nejprve uvedla z celkového náhledu na hodnocení na prvním i druhém stupni. Osobně by na 1. stupni uvítala v dnešní době hodnocení slovní. Domnívá se, že to může i slabší žáky do budoucích let pozitivně motivovat. Dále matka uvedla, že: *“Vyhovuje mi způsob hodnocení na této škole ve třetí třídě, kdy je paní učitelkou každý měsíc posíláno tř. učitelkou je výstižné a potřebné, neboť i rodiče, kteří se o své dítě hodně zajímají a mluví s ním co a jak ve škole, co mu jde nebo nejde ..., mohou mít dle dítěte a sebe jiný názor než vyučující.”* U některých testů, sešitů nebo větších písemek by uvítala za známku pár slov. Rodič by tak byl více „v obraze“.

6. Změnil/a byste frekvenci slovního hodnocení?

95% rodičů by nastavenou frekvenci hodnocení neměnilo.

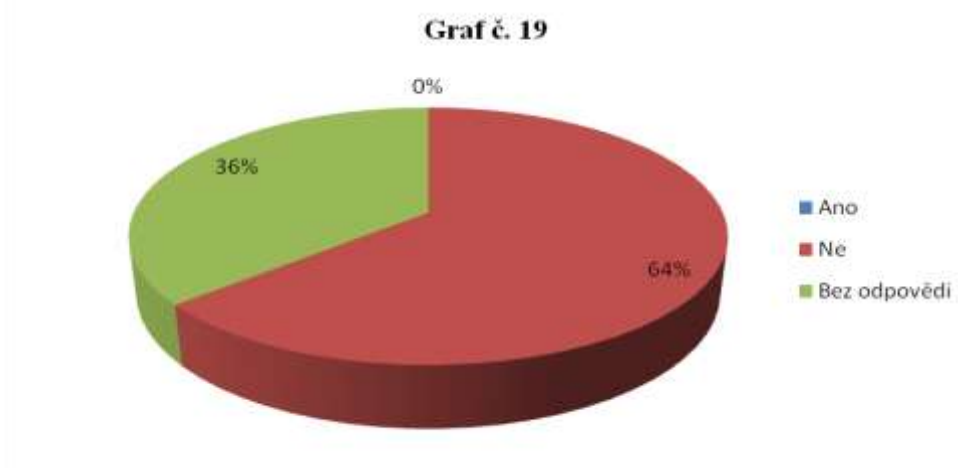
V šetření společnosti EDUin ve spolupráci s Perfect Crowd je uvedeno, že rodiče by byli rádi informováni o prospěchu jednou nebo častěji týdně, celých 28% z 522 dotazovaných. Jednou měsíčně by tuto možnost uvítalo 36%. Tuto frekvenci, tj. 1krát měsíčně, jsem využívala i já. Ze šetření, které jsem provedla v roce 2013 ve III. třídě ZŠ Nučice, mohu usuzovat, že rodiče jsou nadprůměrně spokojeni. Přesto je toto srovnání s výsledky EDUinu pouze orientační.

7. Pokud jste na otázku číslo 6 odpověděl/a ano, napište, jak byste ji případně změnili.

Tato otázka zůstala vzhledem k předešlému bez odpovědi.

8. Je Vaše dítě hodnoceno slovně i na vysvědčení?

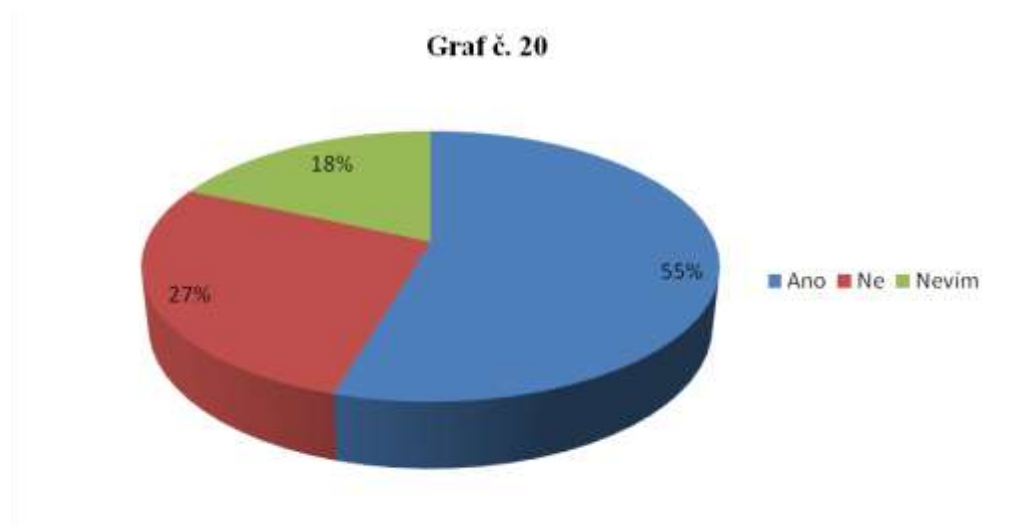
Zajímavé je, že ačkoliv všichni rodiče vědí, že jejich dítě není na vysvědčení tímto způsobem hodnoceno, odpovědělo pouze 14 z 22 dotazovaných.

Zřejmě se tento dotaz zdál pro zbylých osm zbytečný. Slovní hodnocení na této škole není možné, neboť je zde nastaveno klasické hodnocení známkami. Tento fakt je zanesen i do školního vzdělávacího programu a školního řádu. Využila jsem tedy možnosti a položila rodičům následující otázku.

9. Uvítal/a byste tuto možnost?

Ve většině odpovědí rodiče uvádějí, že by slovní hodnocení na vysvědčení uvítali. Plných 27% by tuto možnost nechtělo. Opět se tedy potvrzuje to, že pro některé rodiče je známka dostatečně vypovídajícím faktorem školních znalostí jejich dítěte.

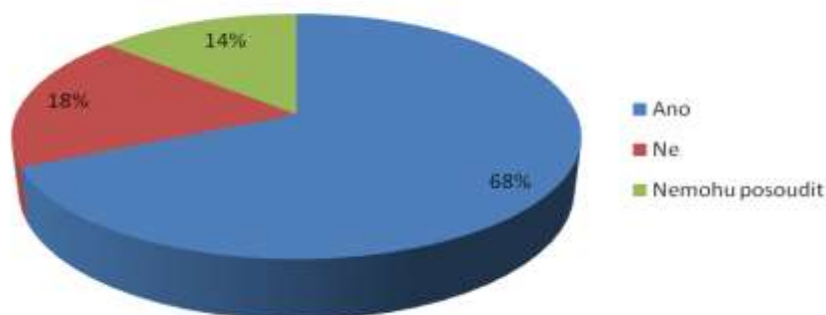
V dnešní době si škola může vybrat, zda tuto možnost využije či nikoliv. Ve sledované škole však tuto možnost, jak již bylo výše zmíněno, nevyužívají. Pro některé učitele je možnost slovně hodnotit žáka na vysvědčení velmi vyčerpávající. Učitel musí během školního roku pečlivě sledovat žákovi pokroky, ale i neúspěchy. Neměl by žáka „škatulkovat“, naopak by se měl vyjadřovat přesně a věcně. Více v kapitole na straně 30.

10. Myslíte si, že má slovní hodnocení vliv na prospěch studijní výsledky Vašeho dítěte?

Podle rodičů má slovní hodnocení na prospěch jejich dítěte vliv. Tuto možnost uvedlo 68%. Dle Koláře (2009, s. 47) je motivací ve škole vlastně „chtění“ a hodnocení je impulsem proto chtít.

Graf č. 21

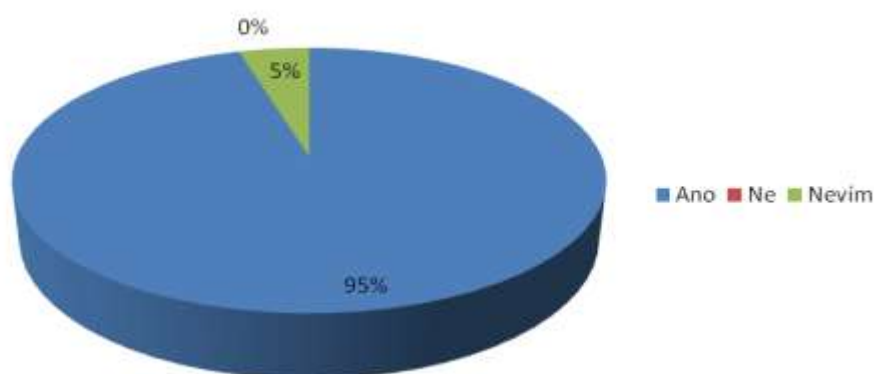

Z odpovědí rodičů však není jasné, zda je to vliv kladný či záporný. Autorka se domnívá, že vliv je kladný. Slovní hodnocení není pro žáky tak stresující. I ti mladší lépe pochopí, kde mají ve svých znalostech „nedostatky“. Hodnocení tak plní funkci nejen informativní, ale i motivační. Zde se musím zastavit a připomenout, že motivační funkce může být i zneužita, zmíněno na straně 28.

11. Vyhovuje Vám současná forma slovního hodnocení, které vyučující využívá?

Důvodem k položení jedenácté otázky bylo zjistit, zda rodičům vyhovuje současná forma.

Graf č. 22

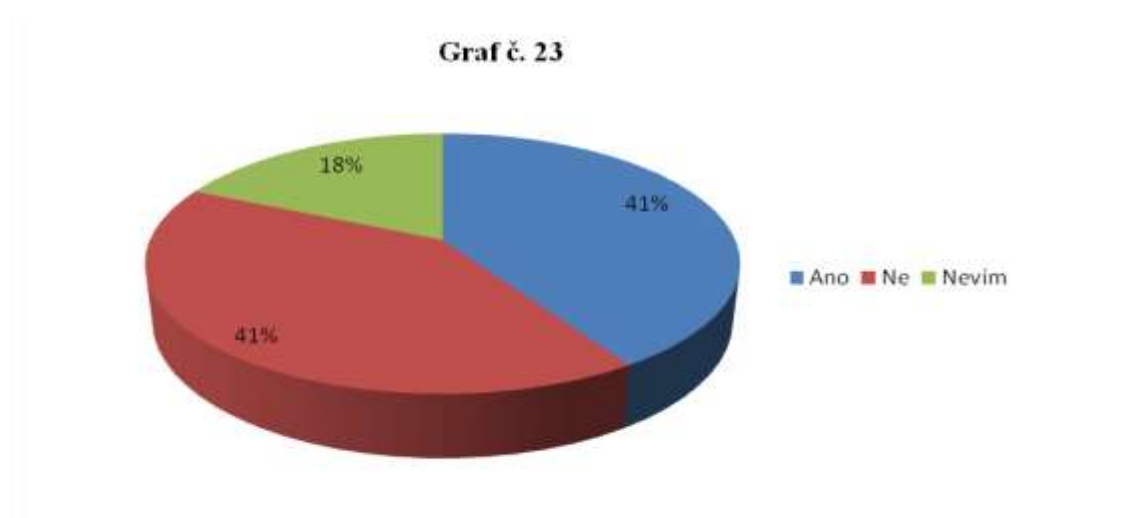

Drtivě většině respondentů (21 rodičům) forma mého hodnocení vyhovuje. Jen jeden odpověděl neví. V současnosti je to hodnocení formou dopisu, který je adresován přímo žákovi. Slovní hodnocení, které využívám je formou kvalitativního

hodnocení. Učitel v něm žákovi sděluje, co se mu líbí a co ne. Bere si žáka za partnera rozhovoru (Slavík, 199, s. 130).

12. Ovlivňuje slovní hodnocení vzájemnou každodenní komunikaci mezi Vámi a vyučujícím?

Odpovědi v této otázce byly velmi vyrovnané. Devět rodičů odpovědělo ANO, stejný počet NE a 4 NEVÍM.

Děvět rodičů svůj postoj k této otázce vyjádřila v té následující. Byli to ti, kteří odpověděli ANO. Z šetření vyplývá, že hodnocení může, ale i nemusí ovlivňovat komunikaci. Zde závisí na jednotlivcích, kteří se komunikace zúčastňují. Především na tom, jakou formu informací zvolí.

13. V případě, že jste na předcházející otázku odpověděl/a ANO, zapíšte, prosím, jak.

Tato otázka byla doplňující pro předcházející dotaz. Dva z rodičů však svoji volbu nezdůvodnili.

Rodič č.1 - Pokud vidím, že vyučující hodnotí slovně, je jasné, že se angažuje a skutečně zajímá. Pak nemám potřebu komunikovat jinak.

Rodič.č.2 - Zlepšuje vzájemnou komunikaci vztah s vyučujícím nejen rodičů, ale i dětí.

Rodič č. 3 - Zlepšuje komunikaci s vyučujícím i s dětmi.

Rodič č. 4 - Není třeba se s vyučujícím setkávat tak často. Ze slovního hodnocení hned vidím, která oblast výuky činí mému dítěti problémy.

Rodič č. 5 - Výsledek hodnocení vyučujícího přivede rodiče k tomu, že pokud mají zájem, mohou s vyučujícím hovořit o jeho poznacích, kterých si třeba i rodič nevšiml. Dle mého názoru vznikne užší vztah mezi oběma stranami, tudíž i větší informovanost a vzájemná podpora která ústí v tu nejlepší pomoc pro dítě.

Rodič č. 6 - Zlepšuje to komunikaci mezi rodiči, učitelkou a žákem. Pro děti jsou slovní hodnocení srozumitelnější, a proto si myslím, že i více motivující pro děti.

Rodič č. 7 - Dostanu konkrétní informace o prospěchu, můžeme se společně se synem na ně zaměřit, dostanu informace nejen o prospěchu, ale i chování, což ze známek není vidět.

5 Výsledky šetření

5.1 Komunikace

Pracovala jsem se dvěma verzemi dotazníkového šetření. První dotazník jsem zaslala učitelům mailem, byl tedy anonymní. Vzhledem k tomu, že odpovědi jednotlivců byly pro vyhodnocení nedostačující, zvolila jsem dodatečné dotazování svých kolegů a kolegyň, formou polostrukturovaného rozhovoru, ve kterém se opakovaly některé otázky z předešlého dotazníku. Byly však zkonkrétněny nebo doplněny.

Učitelé, kteří působí na škole, tvoří téměř stálý pedagogický sbor. Jejich odpovědi se tedy dají, dle mého názoru, považovat za objektivní. Šetřením jsem zjistila, že učitelé častěji komunikují s matkou dítěte. Ať už se jedná o rodinu úplnou či neúplnou. Zároveň tím můžeme potvrdit procentuální zastoupení rodin, kde dítě/děti žijí pouze s matkami dle Sobotkové (2001). Vzhledem k malému počtu žáků a škole rodinného typu, je každý vyučující obeznámen s tím, kteří žáci jsou z jaké rodiny. V mojí kmenové třídě jsou takové rodiny čtyři. A právě v nich jsou děti umístěny do

péče matky. Učitelé komunikují s rodiči pomocí e-mailů, přestože tuto možnost preferují méně než osobní setkání např. v rámci konzultačních hodin. Nejmenší zájem mají učitelé o možnost komunikovat skrze třetí osobu nebo prostřednictvím dítěte. Z grafu vyplývá, že rodiče dle učitelů navštěvují školu především z důvodu vyřešení problému (54%). Ačkoliv se dostavují mnohdy až na základě písemné výzvy školy. Z šetření dále vyplývá, že učitelé se s rodiči snaží komunikovat. Nejčastěji rodiči komunikují 1x týdně (39%) nebo alespoň dle potřeby či nastalé situace (31%). Podle vyjádření učitelů překážky v komunikaci téměř nepocítují. Objevují se však i tací (39%), kteří překážky cítí. Důvodem jsou neochota řešit nastalé problémy, tudíž neochota spolupracovat či si vůbec připustit, že se nějaké problémy objevují. V některých případech je to i z důvodu časové zaneprázdněnosti. Toto se týká především rodin neúplných či sociálně slabých. Pokud dojde k řešení problémů, pak je úroveň komunikace na dobré úrovni a není nutné ji zlepšovat. Zároveň si převážná většina učitelů myslí, že v komunikaci s rodiči jim může pomoci i výchovný poradce, kterého všichni znají.

Na základě těchto zjištění, které mi přišly nedostačující, jsem přistoupila k rozhovorům s jednotlivými učiteli. Dalším šetřením jsem zjistila, že to, jak dlouho vyučující na škole působí, ovlivňuje jeho/její komunikaci s rodiči. Pro někoho výrazně, neboť rodiči se stávají bývalí žáci školy, někde přerostl vztah učitel – rodič v přátelství. Tento fakt potvrzuje i dotazník pro rodiče s tématem slovního hodnocení. V dotazníku i rozhovoru se potvrzuje, že učitelé preferují elektronickou komunikaci z důvodu praktičnosti, rychlého jednání, průhlednosti a aktuálnosti. Ne všichni si myslí, že komunikace má vliv na prospěch žáka. Záleží však na jednotlivcích. 55% učitelů by rádo zlepšilo komunikaci mezi nimi a rodiči. Rodiče často čekají až na třídní schůzky a aktuální problém řeší až s odstupem času. Rodiče, kteří jsou učiteli označováni za „nespolupracující“ (nejeví zájem), tak školu často napadají a vinu či neúspěch dítěte přikládají právě jí. Toto bychom mohli považovat za jedno ze specifíků komunikace „nespolupracující rodič“ – učitel. Dalším pak je odmítání negativního hodnocení a řešení všeho na poslední chvíli.

Problémové („nespolupracující“) rodiče vnímá téměř každý učitel dané školy. Důvodem jsou nedostatečná komunikace, konfliktnost rodičů, nekritičnost a malý

zájem. Pro zlepšení komunikace s těmito rodiči by byla dobrá pravidelnost, konstruktivnost, objektivnost, docházení na třídní schůzky ze strany rodičů a společně hledat cestu k úspěchům dítěte. Vzájemně si vyjít vstříc a jednat na úrovni vzájemné úcty. Napomoci může i slovní hodnocení, což si myslí i pět z dotazovaných učitelů. Pokud se budou rodiče i učitelé řídit deseti pravidly komunikace, uvedených v této práci na str. 22, může se vzájemná komunikace v budoucnu zlepšit a na této úrovni setrvat. V dané škole je to dokonce zavazující, neboť v nedávné době získala značku Rodiče vítáni.

5.2 Slovní hodnocení

S ohledem na vyhodnocení jsem dospěla k níže uvedeným závěrům. Šetření, které jsem provedla ve své kmenové třídě, se zúčastnilo 22 rodičů, z toho pouze 5 mužů. Lze usuzovat, že více se o školní záležitosti zajímají matky žáků. Z dotazníkového šetření vyplývá, že většina rodičů je se současným stavem, tzn. formou i frekvencí slovního hodnocení, tak jak je třídní učitelkou nastaveno, spokojena. Od první třídy jsem zavedla nejprve hodnocení formou „smajlíků“, motivačních razítek, později jsem přešla k slovům, motivačním větám... Formu hodnocení si vybírám dle svého uvážení a situace, což zmiňuje i Kolář a Šikulová (2009). V některých případech by rodiče změnili pouze způsob hodnocení. Uvítali by doplnění známky slovem na testech a větších písemkách. Z podnětů rodičů jsem se inspirovala a známky na čtvrtletních pracích doplňuji několika krátkými větami. Pro žáky je tato kombinovaná forma srozumitelnější a pomáhá jim ke zlepšení výsledků, neboť se při další práci snaží zaměřit na konkrétní téma a případný problém. Při následující výuce je tak chybovost dětí menší. Slovní hodnocení také podle rodičů může zlepšovat komunikaci mezi ním a vyučujícím ale také mezi žákem a vyučujícím. Motivuje žáka k lepším výsledkům. Tuto skutečnost vyjádřila ve svých odpovědích téměř polovina rodičů (41%). Je to zároveň i velmi důležitá forma hodnocení pro žáky s SPU. Jak bylo zmíněno na str. 27 je však důležité dodržovat některé zásady.

Přestože v České republice stále převažuje názor, že známka je dostatečně vypovídající faktor o znalostech žáků, někteří rodiče chtějí získat hodnocení i formou

slov. Z dotazníkového šetření vyplývá, že jinak tomu není ani v této škole a třídě. Slovně hodnotit na vysvědčení by dotazovaní rodiče uvítali. Téměř třetina by však tuto možnost nechtěla. Téměř polovina z nich se domnívá, že slovní hodnocení má na vzájemnou komunikaci vliv a to především kladný. Učitelka poskytuje rodičům širší pohled na prospěch jejich dítěte. Podle některých rodičů je ovlivněna nejenom komunikace učitel – rodič, ale i učitel – žák. Tuto skutečnost mohu jen potvrdit. V některých případech se ve třídě dokážu domluvit se žáky i beze slov. Velmi dobře tady funguje verbální i neverbální komunikace.

Dle výsledků šetření se domnívám, že poskytování slovního hodnocení je v současné době pro rodiče žáků dané třídy dostačující. Případné nedostatky jsem se snažila v průběhu současného školního roku eliminovat. Inspirovala jsem se některými návrhy jednotlivých rodičů – např. dopisuji na důležité písemné práce (čtvrtletní) několik vět, které žákovi i jeho zákonnému zástupci zdůvodní zapsanou známku. Informuji o tom, kde netřeba si látku ještě procvičit a zopakovat, co je důležité si zapamatovat. Do budoucna plánuji zasílané slovní hodnocení, z důvodu zpětné vazby, nechávat od rodičů podepisovat. Mohu tak předejít možnosti, kterou uvedlo 5% rodičů – změnit způsob hodnocení.

6 Závěr

Komunikace je velmi důležitou součástí spolupráce rodiny a školy. Hraje však neméně důležitou roli i ve vztazích obecně. Snažila jsem se přiblížit čtenáři, jak důležitá je komunikace učitel – rodič pro rozvoj dítěte.

V teoretické části jsem přiblížila dnešní rodinu – úplnou/neúplnou, „nespolupracující“. Zabývala jsem se vzájemnou komunikací mezi učitelem a rodičem. Upozornila jsem na odlišnost pohledů vzájemné komunikace a spolupráce rodičů a školy.

Praktickou část jsem zaměřila na možnosti a kvalitu komunikace mezi rodinou a školou. Na základě dotazníkového šetření mezi učiteli a rodiči na základní škole jsem dospěla k závěru, že vzájemná komunikace je zde i přes některé výjimky na dobré úrovni. V případě rodičů „nespolupracujících“ nespatřují větší náročnost. Spíše se snaží nalézt a nabídnout jiné možnosti pro zlepšení komunikace. Například svojí ochotou sejít se s rodičem i v pozdních odpoledních hodinách, společně nalézt řešení problému, dávají možnost nahlédnout do výuky, ... Na základě dalšího sledovaného jevu, závislosti komunikace a slovního hodnocení, jsem zjistila, že mezi těmito faktory není na této škole významná závislost. Dle výsledků jsou rodiče se současným stavem spokojeni a plně jim vyhovuje. I to je však pro mě důležitá zpětná vazba. A zároveň motivací k tomu, abych v budoucnu slovní hodnocení rozšířila a pracovala s ním více než doposud. Je to velký závazek, ale v případě, že v této formě hodnocení budou i rodiče spatřovat motivaci nejenom pro své děti ale i pro sebe, pak to nebude práce bezvýznamná. Ráda bych také své zkušenosti se slovním hodnocením a následnou komunikací předala, pokud o to budou stát, dalším učitelům dané školy.

Výsledky šetření přesto nemůžeme zobecňovat, neboť byly prováděny na jedné konkrétní škole. Mohou být však podnětem pro další významné a širší šetření na větším vzorku.

Pro mě osobně měla tato práce obohacující přínos. Nejen, že jsem si rozšířila přehled v literatuře o rodině a škole, ale zároveň jsem částečně pochopila význam slova

„nespolupracující“ rodina a zlepšila na základě rad rodičů hodnocení svých žáků. Věřím, že získané informace a zkušenosti budou pro mě přínosem i v dalších letech mé pedagogické praxe.

Použitá literatura

AUGER, Marie-Thérèse a Christiane BOUCHARLAT. *Učitel a problémový žák: strategie pro řešení problémů s kázní a učením*. Vyd. 1. Překlad Lucie Hučínová. Praha: Portál, 2005, 121 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8907-0.

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 655 s. ISBN 80-717-8463-X.

FEŘTEK, Tomáš. *Rodiče vítáni: praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí*. 1. vyd. Praha: Yinachi, 2011, 112 s. ISBN 978-80-904735-2-2.

GAVORA, Peter. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2007, 165 s. ISBN 80-731-5104-9.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-717-8303-X.

HELUS, Zdeněk. *Psychologie: Psychologie pro střední školy*. Praha: Fortuna, 1995, 120 s. ISBN 80-7168-245-4.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 280 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. *Předškolní a primární pedagogika: Předškolná a elementárna pedagogika*. Vyd. 1. Editor Zuzana Kolláriková, Branislav Pupala. Praha: Portál, 2001, 455 s. ISBN 80-717-8585-7.

KOLÁŘ, Zdeněk a Renata ŠIKULOVÁ. *Hodnocení žáků*. 2., dopl. vyd. Praha: Grada, 2009, 199 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4728-346.

KOLÁŘ, Zdeněk a Alena VALIŠOVÁ. *Analýza vyučování: vyučování jako dialog, řízení učení žáků, styly a způsoby hodnocení, komunikace, kooperace a interakce*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 230 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4728-575.

KOŠTÁLOVÁ, Hana, Šárka MIKOVÁ a Jiřina STANG. *Školní hodnocení žáků a studentů: se zaměřením na slovní hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 151 s. ISBN 978-807-3673-147.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 1. vydání. Praha: Avicenum, 1986, 336 s. ISBN 08-011-86.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 183 s. ISBN 978-807-3677-398.

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009, 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9.

NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 171 s. ISBN 80-247-0738-1.

Pedagogická encyklopedie. Vyd. 1. Editor Jan Průcha. Praha: Portál, 2009, 935 s. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 5. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013, 483 s. ISBN 978-80-262-0456-5.

PRŮCHA, Jan. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 80-717-8579-2.

RABUŠICOVÁ, Milada. *Škola a (versus) rodina*. Vyd. 1. V Brně: Masarykova univerzita, 2004, 176 s. ISBN 80-210-3598-6.

SATIR, Virginia. *Kniha o rodině*. Překlad Jindřiška Šolcová, Vlasta Lišková. Praha: Práh, 1994, 350 s. ISBN 80-901-3250-2.

SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Vyd. 1. Překlad Stanislav Štech, Ludmila Šašková. Praha: Portál, 1999, 127 s. ISBN 80-717-8249-1.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 173 s. ISBN 80-717-8559-8.

STARÁ, Jana. *Slovní hodnocení na 1. stupni: Návody a rady jak vypracovat slovní hodnocení*. 1. vyd. Praha: Raabe, 201, 84 s. ISBN 978-80-87553-66-4.

ŠEĐOVÁ, Klára, Roman ŠVARŤÍČEK a Zuzana ŠALAMOUNOVÁ. *Komunikace ve školní třídě*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 293 s. ISBN 978-802-6200-857.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Základy pedagogiky*. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Vydavatelství VŠCHT Praha, 2008, 315 s. ISBN 978-80-7080-690-6.

VALIŠOVÁ a KASIKOVÁ. *Pedagogika pro učitele: podoby vyučování a třídní management, osobnost učitele a jeho autorita, inovace ve výuce, klíčové kompetence ve vzdělávání, práce s informačními prameny, pedagogická diagnostika*. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Editor Alena Vališová, Hana Kasiková. Praha: Grada, c2011, 456 s. ISBN 978-802-4733-579.

Elektronické zdroje:

HOŠTIČKA, Jan. Komunikace mezi školou a rodiči žáků. In: *RVP* [online]. 2006 [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/620/komunikace-mezi-skolou-a-rodici-zaku.html/>

MACH, Jiří. Dávat pětky prvňákům je sadismus: Prosadí se slovní hodnocení?. In: *Novinky.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/294492-davat-petky-prvnakum-je-sadismus-prosadi-se-slovni-hodnoceni.html>.

Maslowova pyramida lidských potřeb: Maslowova pyramida potřeb – jeden velký omyl. In: *Filosofie úspěchu* [online]. 2011 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://www.filosofie-uspechu.cz/maslowova-pyramida-lidskych-potreb/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: (se změnami provedenými k 1.9.2007)* [online]. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

Rozvodovost. In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2014-06-15]. Dostupné z: www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost

ŠŤASTNÁ, A. Neúplné rodiny a rozvody manželství s dětmi. In: *Národní týden manželství* [online]. 2014 [cit. 2014-06-15]. Dostupné z: <http://www.tydenmanzelstvi.cz/clanky/193/clanky/analyza-neuplne-rodiny-a-rozvody-manzelstvi-s-detmi.html>

Článek

Rodiče a škola: Nepřátelé, nebo raději spojenci?. *Učitelský zpravodaj*. 2012, č. 23, s. 7.

Přílohy

Příloha č.1 Dotazník pro učitele

Komunikace rodičů a školy na 1. stupni základní školy v současnosti - učitelé

Dobrý den,

jmenuji se Kateřina Rychterová a jsem studentkou oboru Učitelství pro první stupeň ZŠ Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V letošním roce ukončuji studium a chtěla bych Vás požádat o spolupráci na mé diplomové práci. Zaměřuji se v ní mimo jiné na komunikaci rodiny a školy na prvním stupni základní školy v současnosti. Toto téma jsem si zvolila z důvodu řešení každodenní komunikace mezi učitelem a rodinou.

Prosím Vás tedy o vyplnění tohoto dotazníku. Zdůrazňuji, že dotazník je anonymní a je určen vyučujícím žáků prvního stupně. Získané informace budou použity pouze pro účely mé diplomové práce. Pokud budete mít zájem o zaslání výsledků průzkumu, kontaktujte mě prosím na e-mailové adrese rychterova.katerina@seznam.cz.

Velice Vám děkuji za Vaši ochotu a čas, který věnujete vyplňování tohoto dotazníku. S pozdravem a přáním hezkého dne Kateřina Rychterová

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- žena
- muž

2. Jak dlouho působíte na této škole?

- méně jak rok
- 1 - 5 let
- 5 - 10 let
- 10 - 15 let
- 15 - 20 let

3. Jakých způsobů komunikace s rodiči využíváte nejčastěji?
Zaškrtněte, prosím, 2 nejčastější způsoby, které využíváte.

- osobní setkání - konzultační hodiny
- e-mail
- telefonní kontakt
- žádnou - nekomunikuji vůbec
- záleží na situaci
- třídní schůzky
- skrze třetí osobu (výchovný poradce, ředitel/ka školy, ...)
- prostřednictvím dítěte
- záznamem v deníčku (žákovské knížce) dítěte

4. Který z těchto způsobů Vám nejvíce vyhovuje?

- osobní setkání - konzultační hodiny
- e-mail
- telefonní kontakt
- žádnou - nekomunikuji vůbec
- záleží na situaci
- třídní schůzky
- skrze třetí osobu (výchovný poradce, ředitel/ka školy, ...)
- prostřednictvím dítěte
- záznamem v deníčku (žákovské knížce) dítěte

5. Setkal/a jste se se zatajováním informací (ze strany rodičů), které by ovlivnily Váš přístup k nim?

- ano
- ne
- nemohu posoudit

6. Z jakých důvodů navštěvují rodiče školu nejčastěji?

- účastní se akcí pořádaných školou (akademie, výstavy, rukodělné dílny, ...)
- vyřešení nastalého problému (výchovný problém dítěte, špatné studijní výsledky, ...)
- pouze doprava dítěte do a ze školy
- na základě výzvy školy
- školu vůbec nenavštěvují

7. Myslíte si, že rodiče mají dostatečný zájem o komunikaci s Vámi?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- nemohu posoudit

8. Jak často s rodiči komunikujete?

- denně
- 1xtýdně

- 1x měsíčně
- vůbec
- Jiné:

9. Myslíte si, že je takováto komunikace dostačující?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- nemohu posoudit

10. Existují mezi Vámi a rodiči jakékoliv překážky v komunikaci?

- ano
- ne
- nemohu posoudit

11. V případě, že jste na předcházející otázku odpověděl/a ano, pokuste se zapsat jaké.

12. V případě řešení problému (špatné studijní výsledky, kázeňské problémy) je komunikace mezi Vámi a rodiči na:

- dobré úrovni
- špatné úrovni

- bez komunikace
- situaci řeším s vedením školy

13. Myslíte si, že je nutné zlepšit komunikaci mezi Vámi a rodiči?

- ano
- ne
- nevím

14. Myslíte si, že Vám může v komunikaci s rodiči pomoci výchovný poradce?

- ano
- ne
- není potřeba
- nemohu posoudit

15. Víte, kdo působí na pozici výchovného poradce ve škole, kde učíte?

- ano
- ne
- v případě potřeby si vyhledám na webu školy

Příloha č.2 Dotazník pro rodiče

Slovní hodnocení na základní škole v současnosti

Dobrý den, jmenuji se Kateřina Rychterová a jsem studentkou oboru Učitelství pro první stupeň ZŠ Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V letošním roce ukončuji studium a chtěla bych Vás požádat o spolupráci na mé diplomové práci. Zaměřuji se v ní mimo jiné na slovní hodnocení. Toto téma jsem si zvolila z důvodu zdokonalení a prohloubení slovního hodnocení. Prosím Vás tedy o vyplnění tohoto dotazníku. Zdůrazňuji, že dotazník je anonymní a je určen rodičům žáků III. třídy ZŠ a MŠ Nučice. Získané informace budou použity pouze pro účely mé diplomové práce. Pokud budete mít zájem o zaslání výsledků průzkumu, kontaktujte mě prosím na e-mailové adrese rychterova.katerina@seznam.cz. Velice Vám děkuji za Vaši ochotu a čas, který věnujete vyplňování tohoto dotazníku. S pozdravem a přáním hezkého dne
Kateřina Rychterová

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- muž
- žena

2. Jaké formy hodnocení využívá vyučující Vašeho dítěte?

- klasické (stupnice 1-5)
- slovní
- klasické i slovní
- Jiné:

3. Vyhovuje Vám tento způsob hodnocení?

- ano
- ne

4. Změnil/a byste způsob hodnocení?

- ano
- ne

5. V případě, že jste v předcházející odpovědi uvedl/a ano, napište z jakého důvodu.

6. Změnil/a byste frekvenci slovního hodnocení?

- ano
- ne
- Jiné:

7. Pokud jste na otázku číslo 6 odpověděl/a ano, napište, jak byste ji případně změnili.

8. Je Vaše dítě hodnoceno slovně i na vysvědčení?

- ano
- ne

9. Uvítal/a byste tuto možnost?

- ano
- ne
- nevím

10. Myslíte si, že má slovní hodnocení vliv na prospěch (studijní výsledky) Vašeho dítěte?

- ano
- ne
- nemohu posoudit

11. Vyhovuje Vám současná forma slovního hodnocení, kterou vyučující využívá?

- ano
- ne
- nevím

12. Ovlivňuje slovní hodnocení vzájemnou každodenní komunikaci mezi Vámi a vyučujícím?

- ano
- ne
- nevím

13. V případě, že jste na předcházející otázku odpověděl/a ano, запиšte prosím, jak.